

Esej u nastavi književnosti - stanje i mogućnosti

Sabolek, Ena

Master's thesis / Diplomski rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:531419>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti

Ena Sabolek

Esej u nastavi književnost – stanje i mogućnosti

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Jakov Sabljić

Osijek, 2012.

Sadržaj

SAŽETAK	3
1. UVOD	4
2. KLASIFIKACIJA KNJIŽEVNOSTI.....	4
2.1. Književni rodovi	6
3. ESEJ – TEORIJSKO I POVIJESNO ODREĐENJE	7
4. ESEJ U ČITANKAMA.....	11
5. ESEJ U NASTAVI KNJIŽEVNOSTI	22
5.1. Esej u metodičkim sustavima.....	22
5.1.1. Esej u analitičko-interpretacijskom metodičkom sustavu	23
5.1.2. Esej u problemsko-stvaralačkom metodičkom sustavu	24
5.1.3. Esej u korelacijsko-integracijskom metodičkom sustavu.....	26
5.1.4. Esej u otvorenom metodičkom sustavu	28
5.2. Prijedlozi eseja za interpretaciju	30
5.3. Esej u živoj nastavi književnosti.....	33
6. ESEJ NA DRŽAVNOJ MATURI	35
7. ZAKLJUČAK.....	40
8. PRILOZI	Error! Bookmark not defined.
9. LITERATURA	Error! Bookmark not defined.

SAŽETAK

U radu je pozornost usmjerena na esej u nastavi književnosti. Nakon književnopovijesnog i teorijskog određenja eseja, istraživala se zastupljenost eseja u čitankama za prvi razred gimnazija i četverogodišnjih strukovnih srednjih škola. Analiza srednjoškolskih čitanki pokazala je kako je esej u čitankama godinama zastupljen jednim ili dvama autorima. Esej u nastavi književnosti nije ravnopravno zastupljen u odnosu na ostale književne vrste. Učenici također ne pokazuju zanimanje za tu književnu vrstu pa se zbog toga u radu daju prijedlozi poboljšanja takvoga stanja. Praktični dio rada ostvaren je u Prvoj srednjoj školi Beli Manastir i u Gimnaziji Beli Manastir održavanjem dvaju nastavnih sati u prvoj navedenoj školi, odnosno prisutnošću satu analize školskog eseja u drugoj školi. Osim eseja u samoj nastavi književnosti, u radu je zastupljen i esej na državnoj maturi budući da je upravo esej onaj dio državne mature koji mnogim učenicima zadaje probleme.

Ključne riječi: esej, nastava književnosti, čitanka, državna matura

1. UVOD

U nadolazećim poglavljima ovog diplomskog rada bit će riječi o eseju u nastavi književnosti, tj. o tome koliko je on zastupljen u nastavi književnosti i o tome u kojim bi se metodičkim sustavima on mogao obrađivati. U prvom poglavlju bit će navedeno nekoliko načina klasifikacija književnosti koje navodi Milivoj Solar. Jedno poglavlje donosi književnoteorijsko i povijesno određenje eseja kao književne vrste, a u poglavlju su zastupljene teorije i razmišljanja o eseju nekoliko hrvatskih i stranih autora. Esej se, prema nastavnom planu i programu, obrađuje u prvom razredu srednje škole te je stoga analizirano nekoliko srednjoškolskih čitanki da bi se utvrdilo kojim je djelima i autorima je esej zastupljen u čitankama. Budući da je esej spoj znanosti i književnosti, on je pogodan za obradu u nekoliko metodičkih nastavnih sustava, a nastava eseja realizirana za potrebe diplomskoga rada održana je primjenom problemsko-stvaralačkoga nastavnoga sustava. Jedno poglavlje diplomskoga rada posvećeno je eseju na državnoj maturi, koji osim teorijskog, također ima i praktični dio. Diplomski rad završava zaključkom u kojem će biti izneseni zaključci koliko je i na koji način esej zastupljen u nastavi književnosti.

2. KLASIFIKACIJA KNJIŽEVNOSTI

Klasificirati književnost složen je i zahtjevan zadatak budući da je književnost raznovrsna, sveobuhvatna i raznolika. Postoje goleme razlike među književnim djelima i često nije lako odvojiti one osobine književnosti koje pripadaju svim književnim djelima od onih koje pripadaju samo nekim vrstama i tipovima književnosti ili pojedinim književnim oblicima. Svako književno djelo neponovljiva je i originalna tvorevina i upravo je to bitno za njegovo shvaćanje kao književnosti. Klasifikacija književnosti nije suočena samo s problemom određivanja sličnosti i razlika među pojedinim skupinama djela, nego ona treba uvijek voditi brigu i o posebnom odnosu između književne vrste i pojedinih djela koja pripadaju toj vrsti. Načini klasifikacije književnosti, koji se primjenjuju unutar svakog teorijskog bavljenja književnošću, mogu se

donekle razvrstati prema onim zahtjevima koji se smatraju važnijim u okviru određenoga vida znanstvenoga proučavanja.

Milivoj Solar u knjizi *Teorija književnosti*¹ kao najopćenitije razvrstavanje književnosti navodi razvrstavanje prema jezicima. Postojanje različitih jezika omogućuje razvrstavanje književnih djela prema toj građi, tj. prema onom jeziku na kojem je ostvareno pojedino književno djelo. Srodno tom razvrstavanju, Solar navodi klasificiranje književnosti prema nacionalnim književnostima. Takvo razvrstavanje vođeno je uvjerenjem da se određeno nacionalno zajedništvo izražava u književnosti na takav način da to može imati prednost čak i pred zajedništvom jezika. Sljedeće načelo razvrstavanja književnosti jest razvrstavanje prema autorima, grupama autora ili po nečemu srodnih autora. “Autor je, naime, djelatni uzrok nastanka književnog djela te je prirodno da književna djela jednog autora nose neke zajedničke karakteristike, takve karakteristike koje mogu biti važne za određen tip znanstvenog proučavanja.”² Književna se djela mogu razlikovati, odnosno klasificirati prema namjeni; svrstavanje književnih djela u pojedine grupe prema nekoj njihovoj zajedničkoj svrsi koja se želi ostvariti. Najdublja namjena književnosti zasigurno je ostvarenje umjetnosti, ali to ne znači da nije moguće razlikovati i neke posebne namjene pojedinih književnih djela, takve namjene koje ipak ne isključuju bitnu umjetničku namjenu i ne čine ta djela nečim što spada u druge jezične djelatnosti, a ne u književnost. Književnost, odnosno književna djela, u pojedine se grupe mogu svrstati prema najšire shvaćenom obliku. “Oblikom se razlikuju ep od poslovice, dramski tekst od lirske pjesme, stihovi od proze itd., bez obzira na jezik u kojem su ta djela ostvarena, bez obzira na vremensko razdoblje u kojem su nastala, bez obzira na autore koji su ih stvorili i bez obzira na neke posebne namjene radi kojih su nastala.”³ Riječ oblik, napominje Solar, treba shvatiti veoma široko. Oblik ne znači vanjski oblik izražavanja, način na koji je nešto rečeno, nego se oblik duboko prožima i s onim što je u djelu rečeno. Osim navedenih općih načela klasifikacije može se uvesti i razlikovanje između sinkronijske i dijakronijske klasifikacije, u skladu s razlikovanjem između sinkronije i dijakronije koje je uvela strukturalna lingvistika,

¹ Milivoj Solar, *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2001., str.125.

² Isto kao ¹, str. 125.

³ Isto kao ¹, str. 126.

sinkronija se odnosi na razmatranje pojave prednosti sa stajališta njihova istodobnog postojanja u nekom sustavu, a dijakronija na razmatranje sa stajališta njihova slijeda i razvoja u vremenu.

2.1. Književni rodovi

Milivoj Solar navodi kako se učenja o književnim rodovima najčešće zasnivaju na uvjerenju o postojanju nekih temeljnih načina književnog izražavanja, odnosno nekih osnovnih mogućnosti jezičnog oblikovanja. “U njemačkoj je filozofiji i književnoj kritici u osamnaestom i devetnaestom stoljeću široko razvijeno učenje o tri osnovna književna roda, o epici (prema grčkom *epos*, riječ, pjesnička pripovijest), lirici (prema grčkom *lyra*, lira, vrsta glazbenog instrumenta) i dramatici (prema grčkom *drama*, radnja).⁴ Mnogi suvremeni teoretičari književnosti pored tri navedena književna roda spominju i četvrti, didaktiku (prema grčkom *didaktikos*, poučan). Didaktika bi trebala okupiti ona književna djela koja su na prijelazu između književnosti i znanosti, odnosno ona književna djela koja pored umjetničkih kvaliteta imaju i posebnu namjenu: njima se želi poučavati. Neki teoretičari smatraju da didaktiku ne treba smatrati posebnim književnim rodom, isto tako ni nekom općom skupinom književnih djela, ali upozoravaju na postojanje tzv. književno-znanstvenih vrsta. Među takvim vrstama danas se posebno ističe esej te se često i čitava skupina književno-znanstvenih vrsta naziva esejistikom. Pored navedenoga naziva, često se upotrebljava i naziv publicistika (prema latinskom *publicus*, javni) kojim se označuje praktična, primijenjena djelatnost pisanja radi informiranja javnosti, odgoja ili zabave. U publicistiku se u užem smislu ubraja razgranata djelatnost koju prenose novine te brošure i knjige kojima se zadovoljavaju uglavnom potrebe trenutka. Kada je riječ o publicistici u širem smislu, u nju se ubrajaju i književno-znanstvene vrste te brojne književne vrste koje su nastale i razvijaju se u okviru dnevnog tiska, ali koje također na određeni način nadilaze potrebe trenutka i u manjoj ili većoj mjeri pretpostavljaju ostvarenja umjetničke književnosti. Može se zaključiti kako različita učenja o književnim rodovima obogaćuju razumijevanje književnosti i pružaju važne spoznaje za klasifikaciju književnosti. Osim *Teorije*

⁴1.sto kao ¹, str. 133.

književnosti Milivoj Solara, podjela književnih rodova iščitavana je i iz *Teorije književnosti*⁵ Borisa Tomaševskog, a u toj knjizi autor navodi samo liriku, epiku i dramu, a sličnu podjelu donosi i Rene Wellek⁶.

3. ESEJ – TEORIJSKO I POVIJESNO ODREĐENJE

Nemoguće je povući strogu granicu među znanstvenim djelima i djelima umjetničke proze. Brojna znanstvena djela mogu se čitati i kao umjetnička djela i obrnuto, a samo u određenom broju slučajeva i tek u nekim književnim epohama možemo utvrditi nesumnjive karakteristike znanstvenog ili nesumnjive karakteristike umjetničkog načina izražavanja. U književno-znanstvenu vrstu ili diskurzivni književni rod (*diskurs* – razgovor, govor, manja govorna smisljena cjelina) Milivoj Solar ubraja biografiju, autobiografiju, memoare, putopis, reportažu, feljton (podlistak) i esej ili ogled. Esaj je, kako ističe i sam Solar u *Teoriji književnosti*, najvažniji među književno-znanstvenim vrstama te ga definira kao književnu vrstu u kojoj biva ujedinjena znanstvena namjera u obradi određenog životnog ili znanstvenog pitanja s težnjom da se ta obrada ostvari na umjetnički konkretan, živ, uvjerljiv i stilski dotjeran način, takav način u kojem dolaze do izražaja i sposobnosti pisca da ostvari umjetničke dojmove.

Kada je riječ o stilskom određenju, Josip Silić⁷ esej svrstava u novinarsko-publicistički (žurnalistički) stil koji ujedno smatra i najsloženijim funkcionalnim stilom (hrvatskoga) standardnog jezika, a to obrazlaže time kako neki novinarstvo razlikuju od publicistike te objašnjava kako novinarstvom smatraju pisanje i izdavanje dnevnih i periodičnih novina, a publicistikom tiskani materijal aktualnog kulturnog, književnog i društveno-političkog života u dnevnim i periodičnim listovima, časopisima i zasebnim tiskovinama. Silić definira esej kao kraći napis u kojem autor izlaže svoje poglede na život, književnost, kulturu, znanost, umjetnost

⁵ Boris Tomaševski, *Teorija književnosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 1998.

⁶ Rene Wellek, *Teorija književnosti*, Nolit, Beograd, 1965.

⁷ Josip Silić, *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb, 2006., str.81.

itd., dakle ne onako kako to traže znanstvene metode, nego oslanjajući se na svoje ili iskustvo čovjeka općenito. Autor svoje i općeljudsko iskustvo prenosi specifičnim jezičnim i stilskim sredstvima. U tom jeziku ima ono što nudi znanost, književnost i novinarstvo. Osim eseja, Silić u novinarsko-publicistički stil ubraja: vijest, komentar, kroniku, recenziju, intervju, anketu, reportažu, kratku priču, koseriju, humoresku, grotesku, lakrdiju, pamflet, parodiju, feljton, panegirik i nekrolog.

Marina Katnić-Bakaršić⁸ donosi nešto drugačiju podjelu funkcionalnih stilova te ih načelno dijeli na primarne i sekundarne, a među sekundarne svrstava i esejistički stil. Za esejistički stil Katnić-Bakaršić navodi kako je on zanimljiv zbog svoje djelomične unutarnje suprotnosti; navodi kako je po tematici izuzetno bogat, blizak znanstvenom stilu, po jezično-stilskim sredstvima podsjeća na književnost. Autorica donosi i jezično-stilske karakteristike eseja, a neke od glavnih karakteristika su: za izražavanje autorskoga govora dominira forma prvog lica jednine, konativna funkcija eseja još je izraženija izravnim obraćanjem recipijentu uporabom drugog lica, nužno je subjektivan – u njemu dominira ekspresivna jezična funkcija, važnu ulogu u eseju ima estetska funkcija jezika (ponekad i ludička). Posljednja navedena karakteristika ujedno je i razlog dvojbe je li esej žanr književnoumjetničkog stila ili je on zaseban stil.

Esej je kao poseban književni oblik, odnosno kao književnu vrstu stvorio francuski filozof i književnik Michel de Montaigne (*Eseji*, 1580.) u Francuskoj. Međutim porijeklo takvog načina pisanja, kako navodi Dubravka Bouša⁹, nalazi se u rimskoj književnosti kod Plutarha i Seneke. Lothar Baier¹⁰ napominje kako esej u Montaigneovo vrijeme nije imao ništa od onoga što on znači u današnjem jeziku. Naslov koji je, počevši od 1580. godine, Montaigne stavljao na knjige koje je objavljivao jednu za drugom, gotovo da je bio sinonim za razmatranje. Bila je to, navodi Baier u *Razmišljanju o eseju*, genijalna ideja na koju je došao tražeći nekakav naziv koji bi se razlikovao od naziva žanrova tradicionalno naslijeđenih od antike kao što su dijalozi, satire

⁸ Marina Katnić-Bakaršić, *Lingvistička stilistika*, preuzeto s: <http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001017/01/18.pdf>, 15.08.2012., 12: 34.

⁹ Dubravka Bouša, *Priručnik za interpretaciju književnog djela*, Školska knjiga, Zagreb, 2009., str.126.

¹⁰ Lothar Baier, *Razmišljanje o eseju*, preuzeto s: http://www.openbook.ba/izraz/no09/09_lothar_baier.htm, 15. 08. 2012., 17: 45.

i memoari. U 19. stoljeću esej se razvija u svim književnostima i postaje prikladna vrsta u kojoj se govori pretežno o književnim pitanjima, da bi u dvadesetom stoljeću postao omiljena književna vrsta u kojoj su se okušali mnogi književnici i filozofi. Potkraj 19. i početkom 20. stoljeća esej postiže savršenstvo izraza u Thomasa Stearnsa Eliota, Virginie Woolf, Thomasa Manna, Stephana Zweiga i drugih. U hrvatskoj su književnosti eseje pisali: Antun Gustav Matoš, Miroslav Krleža, Antun Barac, Tin Ujević, Ante Stamać, Jure Kaštelan, Vlatko Pavletić, Cvjetko Milanja, Branimir Donat i drugi.

Tematsko područje eseja veoma je široko, u njemu se raspravlja o nekom znanstvenom ili književnom problemu, o nekoj aktualnoj temi iz društvenog ili umjetničkog područja, a upravo se najpoznatiji suvremeni eseji bave pitanjima analize pojedinih književnih i umjetničkih djela te pitanjima analize određenih životnih pojava zapaženih upravo preko načina kako su te pojave prikazane u umjetničkim djelima. Način na koji se tema eseja obrađuje je maštovit, iskazuje emocionalni odnos pisca, ali s težnjom da se predmet eseja razradi sa svih strana i da se dotaknu sva moguća pitanja povezana s temom. Esej se svojom strukturom približava strukturi književnoga djela te time pokazuje originalnost i kreativnost svojega autora. Ono po čemu se esej razlikuje od umjetničkih djela jest zadržavanje potrebe da se zadana tema iscrpno obrazloži i da obrazlaganje završi nekim zaključcima. Zanimljivo je razmišljanje mađarskog autora Györgya Konráda¹¹ kako je esej „običnim smrtnicima“ pristupačniji od znanstvenih djela vezanih uz neku struku jer se ne obraća stručnjacima, već obrazovanom čitatelju i onome koji to želi postati. Ističe kako je esej javno obrazovanje jer je pisac privučen nekom temom, prilagođava joj se i pažljivo ju razgleda sa svih strana, a čitatelj ga slijedi u tome. Esej sjedinjuje filozofiju, znanost i teorijsko izlaganje s umjetničkom književnošću. Dubravka Bouša navodi kako prema sadržaju, tj. prema području sadržaja razlikujemo više vrsta eseja:

1. literarni, likovni, glazbeni, filmski, kazališni
2. filozofski, povijesni, zemljopisni, prirodopisni, ekološki

¹¹ György Konrád, *O eseju*, preuzeto s: http://www.openbook.ba/izraz/no09/09_derd_konrad.htm, 17. 08. 2012., 23: 14.

3. politički, sociološki, pedagoški, antropološki, kulturološki¹²

Solar napominje u *Teoriji književnosti* da je esej danas najčešći oblik tzv. književnosti o književnosti, tj. književne kritike koja odnos prema književnom djelu i vrednovanje književnih djela, odnosno čitavih epoha književnosti, izgrađuje prije svega na analizi vlastita doživljaja ili na određenim aspektima djela koji posebno zanimaju autora eseja. Esej kao kritiku tematizira Gordana Crnković¹³ i tvrdi kako je esej žanr koji se sljubio s kritikom i da esejistički žanr zapravo dominira u suvremenosti. Kao razlog toj tvrdnji navodi to da različiti motivi, koji su međusobno posve nepovezani, danas potiču pisce da odaberu esejističku, a ne neku drugu formu. „Tvrdnja o esejizaciji žanrova može se zasnovati na kvantitativnom kriteriju, ocjeni kako 'sve više' romanopisaca rabi esejističke postupke u naraciji, kako 'sve više' pjesnika poseže za formom poetskog eseja, a 'sve više' kritičara piše esejizirane kritike.“¹⁴

Kritičari imaju različite poglede o metastaziranju esejističke forme; jedni o njoj pišu kao o slabosti – nemogućnosti da se ispriča priča, a drugi tumače kako esej prodire u druge žanrove jer jedino njegova otvorenost (hibridnost, nedefiniranost) nudi okvir za skiciranje našeg zbunjujućeg vremena. Vrlo popularan esejistički model je onaj feljtonistički angažiran, koji žestoko reagira na suvremenost, strastveno raspravlja. Esej se ustoličuje kao dominantni žanr epohe i u angažiranoj i u literariziranoj varijanti, i onda kada osporava i onda kada relativizira.

¹² Isto kao ⁷, str. 127.

¹³ Gordana Crnković, *Esej, žanr devedesetih*, Dubrovnik. 6 (1995), 5, str. 27-34.

¹⁴ Isto kao ¹¹, str. 30.

4. ESEJ U ČITANKAMA

Prema definiciji Dragutina Rosandića¹⁵ čitanka/udžbenik temeljna je školska knjiga namijenjena književnom odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Čitanke/udžbenici književnosti slojeviti su u svojoj tekstovnoj strukturi jer obuhvaćaju stilski različite tekstove:

- a) književnoumjetničke
- b) književnoznanstvene
- c) književno-znanstveno-popularne
- d) esejističke
- e) didaktičke.

Prema autorima koji se pojavljuju kao pisci teksta u čitanci/udžbeniku razlikujemo ove tipove teksta:

- a) tekst umjetnika ili narodnog tvorca
- b) tekst znanstvenika (povjesničara ili teoretičara književnosti)
- c) tekst kritičara, esejista
- d) tekst pisca udžbenika
- e) tekst učenika/učenice.

Svi spomenuti tipovi tekstova postavljaju se u odgovarajuće suodnose i prilagođuju se odgojno-obrazovnoj svrsi. Izbor metoda, postupaka i oblika rada uvjetovan je informacijskim i stilskim značajkama teksta te recepcijskim i kognitivnim mogućnostima učenika. Dragutin Rosandić čitanke/udžbenike za osnovne škole opisuje i kao posebnu vrstu dječjih knjiga koje svojim

¹⁵ Dragutin Rosandić, *Metodika književnoga odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str.161.

sadržajem i likovno-grafičkim izgledom udovoljavaju recepcijskim (doživljajno-spoznajnim) mogućnostima učenica/učenika.

Budući da je predmet proučavanja u ovom diplomskom radu esej, a on se obrađuje u razredima srednje škole, pozornost se usmjerava na srednjoškolske čitanke/udžbenike koji su oblikovani tako da sadrže izbor književnoumjetničkih tekstova koji su popraćeni književnoteorijskim i književnopovijesnim prikazima. Tako oblikovana čitanka istodobno je i udžbenik književnosti.

Esej se, kao književna-znanstvena vrsta, po nastavnom planu i programu^{16, 17} obrađuje u prvom razredu srednje škole, a u čitankama za više razrede javlja se kao ulomak kojim se nešto pojašnjava ili kao primjer esejistike pojedinoga autora. Za potrebe ovog diplomskog rada analizirana su čitanke za sva četiri razreda srednje škole, izdane od početka devedesetih godina dvadesetog stoljeća do danas. Cilj analize bio je utvrditi koliko je esej zastupljen u čitankama, koji su autori i koja djela zastupljena u njima i kako su oblikovani zadaci i pitanja vezani uz tu književnu vrstu. Analizirano je ukupno dvadeset četiri čitanke, od čega je osam čitanki za prvi razred srednje škole, četiri čitanke za drugi razred srednje škole, pet čitanki za treći razred srednje škole i šest čitanki za četvrti razred srednje škole.

Prva analizirana čitanka jest čitanka *Književnost 1*¹⁸, autora Dragutina Rosandića i Miroslava Šicela. Analizirano je peto izdanje navedene čitanke. Jedini esej koji se nalazi u toj čitanci jest odlomak eseja Antuna Barca pod nazivom *Umjetnost i bol*. Samom tekstu ne prethodi nikakav znanstveni tekst koji bi ga lokalizirao. Nakon teksta slijede pitanja za interpretaciju djela kojima se zahtijeva od učenika razmišljanje o tekstu i iznošenje njihova stava. Autori čitanke poslije pitanja za interpretaciju teksta donose kratak znanstveni tekst u kojem definiraju esej, a tu definiciju eseja dovode u odnos s esejem Antuna Barca, tj. definiciju

¹⁶ *Nastavni plan i program za gimnazije*, preuzeto s:
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/hrvatski.pdf, 20. 08. 2012., 17: 45.

¹⁷ *Nastavni plan i program za četverogodišnje strukovne škole*, preuzeto s:
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/strukovne/hrvatski-4-4-3-3.pdf, 20. 08. 2012., 17: 58.

¹⁸ Dragutin Rosandić, Miroslav Šicel, *Književnost 1 - čitanka s pregledom književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1995.

objašnjavaju na konkretnom primjeru. Obradeni tekst obogaćen je likovno-grafičkim sadržajem, točnije riječ je o fotografiji kiparske skulpture Michelangela Buonarrotija– *Rob*. Fotografija se u čitanci ne nalazi samo zbog ljepšeg estetskog doživljaja, već je ona vezana uz zadatke kojima se, među ostalim, uspostavlja međupredmetna korelacija, u tom slučaju književnosti i likovne kulture.

Sljedeća analizirana čitanka jest čitanka *Književnost 1*¹⁹, autora Dragutina Rosandića. U toj je čitanci obraden odlomak Montaigneova eseja *Lažna znanost* iz poglavlja *O odgoju djece* za koji autor čitanke navode kako pripada remek-djelima pedagoške literature. Odlomku prethodi znanstveni tekst u kojem se definira esej i navode njegove glavne karakteristike. Iako je tekst pisan znanstvenim stilom, pojašnjenje pojma eseja prilagođeno je uzrastu primatelja–srednjoškolicima. Nakon kratkog teksta o teoriji eseja, u čitanci slijedi književnokritički portret pisca u kojem se iznose najvažnije informacije o autoru djela, tekst je također oblikovan kao znanstveni tip teksta, a to se može iščitati iz književnoznanstvenih termina i organizacije teksta prema znanstvenoj metodologiji. Autor udžbenika stvorio je prikaz stvaralaštva književnika na temelju utvrđenih (provjerenih) činjenica i sudova. Prikaz se odlikuje znanstvenom objektivnošću. Nakon toga teksta nalazi se odlomak iz Montaigneovih *Eseja*, a usporedno s tekstom na rubnicama stranica nalaze se pojmovi vezani uz temu teksta. Ti pojmovi služe učenicima kao svojevrsne smjernice za razumijevanje teksta. Osim pojmova vezanih uz sam tekst, na rubnicama se nalaze citati Gustava Krkleca, a u njima se tematizira esej i esejisti. Ono što slijedi nakon odlomka su zadaci i pitanja vezani uz tekst, a oni pripadaju didaktičkom tipu teksta. Njima se izriču zahtjevi koji se postavljaju učenicima, a od njih se traži promišljanje o problemima koje tematizira prethodno pročitani odlomak i donošenje određenih zaključaka o eseju kao književnoj vrsti. Taj Montaigneov esej ujedno je i jedini esej prisutan u toj čitanci za prvi razred gimnazije. Analizirano je prvo izdanje čitanke. Od likovno-grafičkog sadržaja prisutna je naslovnica knjige *Eseji* Petra Šegedina iako se navedeni autor ne spominje ni u jednom od tekstova koji prethode ili slijede Montaigneovu odlomku.

¹⁹ Dragutin Rosandić, *Književnost 1 – udžbenik za prvi razred gimnazije*, Profil, Zagreb, 1996.

Znatno veću zastupljenost u odnosu na prve dvije analizirane čitanke esej ima u trećoj analiziranoj čitanci²⁰ za prvi razred gimnazije skupine autora. Čitanka je oblikovana na način da su različiti književni rodovi svrstani u zasebna poglavlja. Poglavlje o književno-znanstvenim vrstama počinje kratkim znanstvenim tekstovima u kojima su definirane pojedine književno-znanstvene vrste. Esej je u toj čitanci zastupljen trima tekstovima, od čega su dva eseja Michela de Montaignea, a autor jednoga eseja je Rainer Maria Rilke. Prvom Montaigneovu tekstu naslovljenu *O odgoju* prethodi književnokritički portret pisca i književnopovijesna lokalizacija djela. Osim znanstvenih činjenica o djelu, iznesene su i neke zanimljivosti vezane uz djelo. Zadaci koji se nalaze nakon teksta podijeljeni su u tri skupine: *Uoči*, *Razmisli* i *Zaključ*. Drugi Montaigneov tekst nosi naslov *O učenju stranih jezika*, a nakon njega također slijede zadaci koji su ovoga puta podijeljeni u četiri skupine: *Protumači*, *Razmisli*, *Za samostalno istraživanje* i *Pokušaj*. Raznovrsnim zadacima ostvaruje se određena doživljajna ili spoznajna djelatnost u različitim oblicima jezične komunikacije (slušanje, govorenje, čitanje, pisanje). Čitanka je oblikovana vrlo kreativno, različite skupine zadataka obilježene su različitim bojama, a ne izostaje ni likovno-grafički sadržaj koji je ostvaren fotografijom naslovnice Montaigneovih *Eseja*.

U trećem poglavlju diplomskog rada bilo je riječi o tome kako je esej književna vrsta koja postoji i kao oblik književne kritike. Upravo jedno takvo djelo autori donose i u analiziranoj čitanci. U čitanci se nalazi ulomak eseja *Pisma mladom pjesniku* koji je napisao Rainer Maria Rilke. Tom ulomku prethodi znanstveni tekst u kojem se objašnjava pojam eseja kao oblika kritike, a osim teksta nalaze se i zadaci *Za samostalno istraživanje* kojima se zahtijeva još veća angažiranost učenika budući da su zadaci vezani za interpretaciju djela smješteni u čitanku prije samog književnog predloška. Nakon predloška također se nalazi didaktički tip teksta, tj. pitanja i zadaci za razmišljanje.

Čitanka²¹ čije su autorica Božica Jelaković i Vesela Mađerić metodičkim se oblikovanjem znatno razlikuje od prethodno analizirane čitanke. U toj čitanci tekstovi nisu razvrstani prema književnim rodovima i vrstama nego prema tematskim krugovima. Razvrstavanje, odnosno

²⁰ Skupina autora, *Čitanka za prvi razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 2001.

²¹ Božica Jelaković, Vesela Mađerić, *Čitanka 1 za prvi razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 2003.

smještanje tekstova prema tematskim krugovima, karakterističnije je za osnovnoškolske čitanke. „Svaki tematski krug čini povezanu cjelinu. Pojedinačni tekst u tematskome krugu dobiva određeno mjesto i ulogu ovisno o sadržaju, tj. o porukama koje prenosi i o načinu na koji ih prenosi. Ovisno o tome, može dobiti čelno mjesto u tematskome krugu, središnje ili zaključno mjesto.“²² Autorice su u čitanku uvrstile tri eseja, od kojih su dva u poglavlju *Umjetnik književnik u misiji buđenja savjesti pojedinca i čovječanstva*, a jedan esej smješten je u poglavlje *Dani djetinjstva u zrcalu književnih djela*. Prvi od eseja koji se pojavljuje u toj čitanci jest esej Milivoja Solara *Književnost kao umjetnost riječi*. Tom eseju ne prethodi nikakav znanstveni tekst ili bilo kakav drugi uvod. Radni zadaci slijede nakon teksta i njima se postavljaju učenicima različiti upiti vezani uz pročitani tekst. Sljedeći esej koji je uvršten u tu čitanku jest esej *Pisma mladom pjesniku* čiji je autor Rainer Maria Rilke. U prethodno obrađenoj čitanci taj je esej obrađen kao primjer za književnu kritiku u obliku eseja. Međutim u toj se čitanci ne spominje takvo određenje navedenog djela. Poslije teksta nalaze se zadaci i pitanja za učenike, a sadržaj je upotpunjen i likovnim sadržajem – portretom autora eseja.

Posljednji esej uvršten u tu čitanku esej je Michela de Montagnea *O odgoju*. Tom eseju također ne prethodi nikakav znanstveni tekst kao ni književnokritički portret pisca. Nakon odlomka ponuđeni su zadaci vezani uz tekst i znanstveni tekst u kojem se definira esej i pojam diskurzivnih oblika, a književnokritički je portret pisca izostao.

*Čitanka 1*²³ za prvi razred četverogodišnje srednje strukovne škole ima veoma bogat metodički instrumentarij koji je usmjeren na motivaciju za primanje teksta, interpretaciju, usustavljanje spoznaja i poticanje stvaralačke i istraživačke djelatnosti učenica i učenika. Prije odlomka eseja *O odgoju* Michela de Montaignea, znanstveni je tekst u kojem se navodi kojem književnom rodu kojem djelo pripada, navodi se definicija eseja Milivoja Solara te donosi stvaralački opus pisca, svrstava ga u književno razdoblje i nabrojava teme o kojima je autor pisao. Znanstveni i književnoumjetnički tekst u toj čitanci prati rubnica na kojoj se nalaze književnoteorijski pojmovi kojima je osmišljen tekst, nepoznate i manje poznate riječi iz teksta u

²² Isto kao ¹³, str. 163.

²³ Davorka Horvatek Modrić, Ruža Križan- Sirovica i dr., *Čitanka 1 za prvi razred četverogodišnje strukovne škole*, Školska knjiga, Zagreb, 2003.

vodoravnome poretku, koje omogućuju vodoravno čitanje i razumijevanje teksta, citati i kraća objašnjenja. Rubnica također iskazuje dio obrazovnih sadržaja koji su obvezni. Posebno su zanimljivo i kreativno smišljeni zadaci za samostalno učeničko istraživanje, a jedna grupa zadataka nosi naslov *Kreativna igra*. U oblikovanju zadataka autori knjige posegnuli su za jednom vrlo popularnom nastavnim metodom – T-tablicom, a zadatak postavljen učenicima bio je ispisati znanstvena i književna obilježja esejičkog stila. Metodički instrumentarij čitanke upotpunjuje i likovni sadržaj vezan uz tekst, a to je likovni prikaz autora.

ESEJISTIČKI STIL

ZNANSTVENA OBILJEŽJA	KNJIŽEVNA OBILJEŽJA

Tablica 1. T-tablica

U *Hrvatskoj čitanci I*²⁴ obrađena su dva eseja, *Esej o zavaravajućem znanju* Michela de Montaignea i *Pismo mladom pjesniku* čiji je autor Rainer Maria Rilke. Prvom tekstu prethodi kratka književnopovijesna lokalizacija djela (pripadnost francuskoj nacionalnoj književnosti, godina prvog izdanja), a poslije teksta slijede zadaci za interpretaciju i poduža definicija eseja kao književne vrste i njegove glavne karakteristike. Prije drugog izabranog odlomka ne pronalazi

²⁴ Vlado Pandžić, Gea Cetinić, *Hrvatska čitanka I*, Profil, Zagreb, 2005.

se nikakav tekst, a odlomak je popraćen s nekoliko interpretacijskih zadataka i likovnim sadržajem– umjetničkom slikom.

Snježana Zrinjan²⁵ autorica je čitanke za prvi razred četverogodišnje strukovne škole, a poglavlja u toj čitanci podijeljena su prema književnim rodovima i prema književnopovijesnim razdobljima. Poglavlje o diskurzivnim književnim oblicima započinje definiranjem i nabranjanjem svih diskurzivnih oblika. Jedini esej obrađen u toj čitanci jest Montaigneov esej, tj. odlomak eseja *Lažna znanost* iz djela *Ogledi*. Prije odlomka prikazano je stvaralaštvo Michela de Montaignea i izvršena lokalizacija teksta. Autorica čitanke upotrijebila je rubnice za podatke koji pospješuju i omogućuju razumijevanje teksta, opis i interpretaciju. Sadržaji na rubnicama izraženi su stručnim nazivljem, a pojavljuju se u obliku sintagmi, kratkih definicija, kratkih tekstova i pitanja za interpretaciju odlomka. U posebno označenu okviru nalaze se najvažniji pojmovi naslovljeni *Upamti*.

Posljednja analizirana čitanka²⁶ za prvi razred srednje škole, kronološki je najmlađa od svih analiziranih čitanke. Čitanka sadrži tri eseja, a glavna razlika između nje i prethodno analiziranih čitanke jest ta što je njezina autorica Dragica Dujmović-Markusi uvrstila i jedan suvremeni esej. Esezima prethodi znanstveni tekst teorije i povijesti eseja kao i lokalizacija djela. Zadaci za analizu podijeljeni su u nekoliko skupina, a posebno je istaknut zadatak koji ostvaruje unutarpredmetnu korelaciju *književnost – jezik – izražavanje*. Rubnice su uporabljene za pojašnjenja etimologije pojedinih pojmova. Interpretacija tog eseja upotpunjena je likovnim sadržajem.

Kao što je već navedeno, od svih analiziranih čitanke za prvi razred srednje škole jedino je u tu čitanku uvršten suvremeni esej, a riječ je o eseju *Smeće* autorice Dubravke Oraić-Tolić. Uvod u tekst posebno je zanimljiv jer najavljuje čitateljima kako je pred njima esej s naizgled neobičnom temom – smećem. Nakon teksta postavljena su pitanja za interpretaciju teksta i zadaci kojima se uspostavlja međupredmetna korelacija. Prisutan je i likovni sadržaj koji ulazi u tekst. Treći esej uvršten u čitanku esej je *Pisma mladom pjesniku* Rainera Marie Rilkea. Esaj je

²⁵ Snježana Zrinjan, *Književnost 1*, Alfa, Zagreb, 2006.

²⁶ Dragica Dujmović-Markusi, *Književni vremeplov 1*, Profil, Zagreb, 2011.

uvršten u čitanku kao primjer eseja koji je dio znanosti o književnosti. Poslije ulomka slijede pitanja i zadaci za interpretaciju.

Kada je riječ o čitankama za drugi razred srednje škole, prva analizirana je *Čitanka 2*²⁷. U toj čitanci ne pronalazi se nijedan esej iako je u uvodu u razdoblje renesanse navedeno kako je upravo esej jedan od glavnih žanrova renesanse, tj. kako je upravo u razdoblju renesanse Michel de Montaigne uveo esej kao novu književnu vrstu. Autori čitanke također navode da su u renesansi oblikovani svi glavni književni rodovi (lirika, epika, dramatika, esejistika).

Čitanka *Književnost 2*²⁸ autora Josipa Kekeza i Vlade Pandžića ne donosi eseje u kontekstu autora koji su zastupljeni kao esejisti, već donosi nekoliko kratkih ulomaka eseja Milivoja Solara, Ive Frangeša, Gustava Krkleca i još nekoliko autora, a njihova je uloga dopuna shvaćanju književnoga razdoblja i stvaralaštva pojedinog autora.

U *Čitanci 2*²⁹ za strukovne četverogodišnje škole esej nije zastupljen, spominje se samo u uvodu u razdoblje renesanse gdje se navodi kao književna vrsta koju je utemeljio Michel de Montaigne. Sljedeća analizirana čitanka, *Čitanka 2*³⁰ za drugi razred gimnazije metodički je oblikovana prema tematskim krugovima i u njoj ne postoje nikakvi znanstveni tekstovi o književnim razdobljima, autorima, a samim time nema ni ulomaka eseja koji bi služili kao dopuna. U tu čitanku nisu uvršteni ni eseji kao primjer esejističkog stvaralaštva autora.

Posljednja analizirana čitanka za drugi razred srednje škole jest čitanka *Književni vremeplov 2*³¹. U toj su čitanci eseji zastupljeni na način da se pojavljuju kao popratni tekstovi pri interpretaciji nekih djela, a esej se također spominje u uvodu u razdoblje renesanse kao književna vrsta utemeljena u tom razdoblju.

²⁷ Skupina autora, *Čitanka 2*, Školska knjiga, Zagreb, 1996.

²⁸ Josip Kekez, Vlado Pandžić, *Književnost 2*, Profil, Zagreb, 2000.

²⁹ Davorka Horvatek Modrić, Ruža Križan-Sirovica, Marina Čubrić, *Čitanka 2*, Školska Knjiga, Zagreb, 2003.

³⁰ Božica Jelaković, Vesela Mađerić, *Čitanka 2*, Školska knjiga, Zagreb, 2003.

³¹ Dragica Dujmović-Markusi, Sandra Rossetti-Bazdan, *Književni vremeplov 2*, Profil, Zagreb, 2012.

Prva analizirana čitanka za treći razred srednje škole jest čitanka *Književnost 3*³² autora Dragutina Rosandića. U toj se čitanci nalazi esej *Umjetnost i nacionalizam* autora Antuna Gustava Matoša kao primjer esejističkog stvaralaštva Antuna Gustava Matoša. Nakon teksta slijede zadaci za učenike u kojima se od učenika traži da komentiraju Matoševe misli, poglede i prosudbe koje iznosi u eseju. Osim Matoševa eseja u čitanci se pojavljuju ulomci eseja *Umjetnost i bol* Antuna Barca. Barčev esej služi kao popratni tekst nakon pjesama Vladimira Vidrića.

U *Čitanci 3*³³ skupine autora nalaze se dva eseja: *Umjetnost i nacionalizam* Antuna Gustava Matoša i *Umjetnost i bol* Antuna Barca. Prvi je esej uvršten u čitanku kao primjer esejistike Antuna Gustava Matoša. Eseju ne prethodi znanstveni tekst, nakon eseja ponuđeni su zadaci za učenike, a razvrstani su u tri skupine: *Zaključci*, *Protumači* i *Teme za eseje*. Barčev esej *Umjetnost i bol* tematizira poetiku Vladimira Vidrića, a u čitanci se nalazi prije Vidrićevih djela te ujedno služi i kao uvod u interpretaciju djela Vladimira Vidrića. Nakon eseja nalazi se nekoliko pitanja za interpretaciju djela.

Udžbenik *Hrvatski 3*³⁴ jedinstveni je udžbenik za treći razred četverogodišnjih strukovnih škola, tj. u njemu je zastupljeno gradivo iz književnosti, jezika i jezičnoga izražavanja. U tom udžbeniku nalazi se nekoliko citata iz eseja Antuna Barca *Umjetnost i bol* čije tvrdnje učenici moraju potkrijepiti stihovima iz pjesama Vladimira Vidrića. U *Hrvatskoj čitanci 3*³⁵ nalaze se dva eseja – prvi je esej Antuna Barca *Umjetnost i bol*. Nakon teksta učenicima je postavljen zadatak da pismeno dokažu svoje nesuglasje s nekim stajalištima u eseju. Od učenika se traži da protumače Barčevu tvrdnju da velike umjetnosti nema bez jake boli. Učenici također moraju izdvojiti i obrazložiti činjenice iz Vidrićeva života i stvaralaštva koje je Antun Barac upotrijebio za dokazivanje svoje glavne tvrdnje u eseju.

³² Dragutin Rosandić, *Književnost 3*, Profil, Zagreb, 1996.

³³ Skupina autora, *Čitanka 3*, Školska knjiga, Zagreb, 1997.

³⁴ Vlado Pandžić, Josip Kekez, Mile Mamić, *Hrvatski 3*, Profil, Zagreb, 1998.

³⁵ Gea Cetinić, Vlado Pandžić, *Hrvatska čitanka 3*, Profil, Zagreb, 2005.

U *Književnom vremeplovu 3*³⁶ nalazi se esej Antuna Gustava Matoša *Umjetnost i nacionalizam*, a nakon teksta slijede zadaci za analizu. Poslije djela Vladimira Vidrića nalazi se esej *Umjetnost i bol* za kojeg autorice čitanke navode kako je to jedan od najljepših eseja o Vladimiru Vidriću. Učenicima je zadano da služeći se tekstovima Vidrićevih pjesama i ulomcima eseja potkrijepe tezu da je Vidrić impresionistički pjesnik.

Prva analizirana čitanke za četvrti razred srednje škole jest *Književnost 4*³⁷. U toj se čitanci nalazi esej *Predgovor Podravskim motivima Krste Hegedušića* autora Miroslava Krleže. Nakon teksta nalaze se zadaci za analizu, a učenici moraju izdvojiti najvažnije Krležine misli o umjetnosti i stilske značajke Krležina eseja. U istoj se čitanci nalaze i manji ulomci eseja koji služe kao nadopuna pri interpretaciji nekog djela. Neki od autora tih eseja su: Veselko Tenžera, Vlatko Pavletić, Nikola Milićević, Stanislav Šimić, Antun Šoljan, Krešimir Bagić i drugi.

*Hrvatski 4*³⁸ jedinstveni je udžbenik za četvrti razred četverogodišnje strukovne škole i sadrži gradivo iz jezičnoga izražavanja, književnosti i jezika. Jedan dio poglavlja o jezičnom izražavanju posvećen je eseju. Autori navode začetnika i definiciju eseja, a kao primjer eseja uvršten je ulomak eseja *Riječ i slika* iz knjige *Jezik i pjesnik* autora Stanislava Šimića. Nakon teksta slijede zadaci i pitanja za analizu. U poglavlju iz književnosti pojavljuju se ulomci eseja koji služe kao nadopuna informacija o djelima i autorima. Neki od autora čiji su eseji uvršteni u taj udžbenik su: Milivoj Solar, Viktor Žmegač, Gustav Krklec, Vlatko Pavletić, Veselko Tenžera i drugi.

Autori *Čitanke 4*³⁹ uvrstili su odlomak jednoga eseja i to kao primjer esejistike Miroslava Krleže, a riječ je o eseju *Predgovor Podravskim motivima Krste Hegedušića*. Djelu prethodi kratki tekst Miroslava Šicela o esejistici Miroslava Krleže, a nakon odlomka nalaze se dvije skupine zadataka za učenike naslovljen je *Protumači* i *Za samostalno istraživanje*. Analizirano

³⁶ Dragica Dujmović-Markusi, Sandra Rossetti-Bazdan, *Književni vremeplov 3*, Profil, Zagreb, 2012.

³⁷ Vlado Pandžić, Josip Kekez, *Književnost 4*, Profil, Zagreb, 1998.

³⁸ Vlado Pandžić, Josip Kekez, Mile Mamić, *Hrvatski 4*, Profil, Zagreb, 1998.

³⁹ Skupina autora, *Čitanke 4*, Školska knjiga, Zagreb, 1998.

je i nešto novije izdanje iste čitanke⁴⁰ iz 2003. godine, a Krležin esej *Predgovor Podravskim motivima Krste Hegedušića* je i u tom izdanju jedini esej koji su autori uvrstili.

Udžbenik *Hrvatski jezik i književnost 4*⁴¹ sastoji se od dvaju dijelova– književnog i jezičnog. U književnom se dijelu nalazi ulomak eseja Miroslava Krleže *Predgovor Podravskim motivima Krste Hegedušića*. Ulomku prethodi kratak tekst o Krležinim esejima, a nakon teksta učenicima je zadano da protumače Krležine poglede na umjetnost. U jezičnom dijelu udžbenika nalazi se i poglavlje o eseju. Tamo se nude uzorci esejističkih ulomaka iz eseja *Slika majke* čiji je autor Jure Kaštelan i ulomak eseja *Pjevanje i govorenje* autora Vlatka Pavletića. Nakon ulomaka autor nudi pitanja za analizu. Autor udžbenika donosi i tekst u kojemu iznosi informacije o naslovima eseja, sadržaju i vrstama eseja, esejističkom stilu i pisanju eseja.

Posljednja analizirana čitanka jest *Književni vremeplov 4*⁴². Jedan od eseja uvrštenih u navedenu čitanku jest esej, tj. ulomak eseja Virginije Woolf *Moderna proza* u kojemu autorica iznosi svoje viđenje moderne proze. Sljedeći esej jest esej *Predgovor Podravskim motivima Krste Hegedušića* autora Miroslava Krleže. Tekstu prethodi objašnjenje tko je bio Krsto Hegedušić, a nakon teksta nalaze se pitanja za analizu teksta. Autorice donose i informacije kako je upravo taj Krležin esej izazvao burne reakcije i sukob na književnoj ljevici. U čitanku je uvršten i esej *Titanic* autorice Dubravke Oraić-Tolić. Osim navedenih eseja, u čitanci se mogu pronaći i kratki ulomci eseja koji služe kao dopuna shvaćanju književnog stvaralaštva nekog autora ili nekog teksta. Autori čiji se ulomci eseja mogu pronaći u *Književnom vremeplovu 4* su: Nikola Milićević, Milivoj Solar, Thomas Stearns Eliot, Viktor Žmegač, Zlatko Posavac i drugi.

Iz analize srednjoškolskih čitanke može se zaključiti kako je udio eseja u čitankama zaista skroman. Autori čiji se eseji uglavnom uvrštavaju u čitanke su: Michel de Montaigne, Rainer Maria Rilke, Antun Barac i Miroslav Krleža. U većini čitanke jedino se njihovi eseji nude za interpretaciju. U novijim čitankama, pri tome se ponajprije misli na čitanke Dragice Dujmović-

⁴⁰ Skupina autora, Čitanka 4, Školska knjiga, Zagreb, 2003.

⁴¹ Dragutin Rosandić, *Hrvatski jezik i književnost 4*, Školska knjiga, Zagreb, 2004.

⁴² Dragica Dujmović-Markusi, Sandra Rossetti-Bazdan, Terezija Pavić-Pezer, *Književni vremeplov 4*, Profil, Zagreb, 2011.

Markusi, uvršteni su i eseji suvremene autorice Dubravke Oraić-Tolić. Smatram kako je dobro što se, posebno u čitankama za prvi razred gdje se obrađuje esej kao književna vrsta, osim eseja Michela de Montaignea, nudi i primjer suvremenoga eseja koji je svojim temama zasigurno bliži srednjoškolicima, a samim time i zanimljiviji.

5. ESEJ U NASTAVI KNJIŽEVNOSTI

Dragutin Rosandić navodi kako rezultati empirijskih istraživanja pokazuju da je esej najmanje zastupljen u nastavi književnosti. Učenici dodjeljuju eseju posljednje mjesto u nastavi književnosti i ne pokazuju zanimanje za tu književnu vrstu. Na jednom seminaru za stručno usavršavanje održanom 2001. godine provedena je anketa među učiteljicama i učiteljima, a odgovori u anketi o eseju pokazuju da esej nije podjednako zastupljen kao druge književne vrste te da je zapostavljen u odnosu na druge književne vrste. Učitelji i učiteljice također smatraju da esej u nastavnim programima treba dobiti ravnopravan položaj s ostalim književnim vrstama i da ga treba uključiti u sve razrede srednje škole. Esej također treba metodički osmisliti kao druge književne vrste⁴³.

5.1. Esej u metodičkim sustavima

Esej je, kako ističe Rosandić u *Metodici književnoga odgoja*, hibridna književna vrsta koja sadrži elemente literarnoga, pjesničkoga (subjektivnoga) te elemente znanstvenoga, objektivnog načina izražavanja. Svojom književnoumjetničkom prirodom uključuje se u ove metodičke sustave:

- analitičko-interpretacijski (školska interpretacija)
- problemsko-stvaralački

⁴³ Isto kao ¹³, str.555.

- korelacijsko-integracijski
- otvoreni.

5.1.1. Esej u analitičko-interpretacijskom metodičkom sustavu

U analitičko-interpretacijskom metodičkom sustavu književno je djelo temeljni sadržaj nastavnog procesa, zbog čega se književnopovijesne činjenice pomiču u drugi plan. Struktura nastavnog sata prilagođava se doživljajno-spoznajnim zakonitostima koje se očituju u komunikaciji s djelom. Interpretacija ima uporište u spoznajnoj teoriji i psihologiji estetskog doživljavanja. Tada se uspostavlja doživljajno-spoznajna motivacija kojom se otvara put prema svijetu djela, učenik aktivira svoje emocionalno, intelektualno, moralno i spoznajno iskustvo koje integrira u svijet djela. Interpretativno čitanje djelo dovodi u žarište učenikova duhovnog svijeta. Učenik je podignut na razinu estetskog subjekta, on je sudionik nastavnog procesa. Time se razvija književna senzibilnost, aktivan odnos prema književnom djelu, kritički stav i zanimanje za čitanje. Učitelj više nije predavač, već organizator nastavnog procesa; on više nije jedini izvor znanja. Nastavni se proces ostvaruje u dvosmjernoj komunikaciji.

U analitičko-interpretacijskom metodičkom sustavu može se interpretirati odlomak eseja *Grad*⁴⁴ autorice Ivane Šojat-Kuči. U eseju autorica piše o tome što sve čini jedan grad, tj. donosi svoje shvaćanje grada. Za doživljajno-spoznajnu motivaciju učenicima se može postaviti pitanje što, prema njihovom mišljenju, čini jedan grad. Nakon iznošenja učeničkih asocijacija, nastavnik najavljuje tekst koji će se interpretirati i iznosi najvažnije podatke o autorici teksta. Nastavnik interpretacijski čita tekst, a učenici čitanje prate gledanjem u tekst. Poslije nastavnikova interpretacijskog čitanja slijedi kratka stanka u kojoj se sabiru dojmovi o pročitanom, a zatim učenici izražavaju svoje misli i osjećaje. Pri iznošenju dojmova, nastavnik treba potaknuti učenike da tekst povezuju sa svojim životnim iskustvom. Interpretaciju teksta Ivane Šojat-Kuči učenici mogu ostvariti rješavanjem zadataka na nastavnom listiću. Za usustavljivanje nastavnik zadaje pisanje eseja koji će biti naslovljen poznatom rečenicom Siniše Glavaševića: *Grad– to ste*

⁴⁴ Ivana Šojat-Kuči, *I past će sve maske...*, Alfa, Zagreb, 2006.

vi. Glavaševića u svome eseju citira i sama autorica. Nakon što su učenici napisali esej, nekoliko učenika, ovisno o preostalom vremenu, čita svoje eseje.

5.1.2. Esej u problemsko-stvaralačkom metodičkom sustavu

Problemsko-stvaralački sustav poznat je i pod imenom problemska nastava. To je takva nastava u kojoj se učenik postavlja pred književni problem i potiče na samostalno istraživanje. „Postavljeni problem pobuđuje zanimanje, stvara problemsku situaciju, izaziva dvojbe, iziskuje opredjeljivanje, postavljanje teza. U cjelovitom ciklusu, tj. cjelovitoj strukturi nastavnog sata koja se temelji na načelima problemske nastave, ostvaruje se nekoliko faza: stvaranje problemske situacije, definiranje problema i metode rada, samostalan rad učenika, analiza i korekcija rezultata, zadavanje novih zadataka.“⁴⁵ Problemska nastava afirmira istraživačku metodu. U sustavu problemske nastave do najjačeg izražaja dolazi učenikov kritički stav. U problemsko-stvaralački sustav uključuju se eseji koji problematiziraju metodološka gledišta u proučavanju i tumačenju književnih pojmova.

Esej koji je pogodan za interpretaciju u problemsko-stvaralačkom sustavu jest esej *Prevrat i preobraženje (Antun Branko Šimić)*⁴⁶ autora Veselka Tenžere. Navedeni bi se esej mogao interpretirati na nastavnom satu nakon što je s učenicima već odrađena interpretacija Šimićevih djela, a služio bi za proširivanje znanja o Šimićevu stvaralaštvu i kao sinteza već poznatih podataka o tom autoru. Za nastavnu fazu motivacije učenicima se može zadati literarna križaljka u kojoj bi se traženi pojmovi odnosili na karakteristike pjesništva Antuna Branka Šimića, glavne motive njegovih pjesama, poetiku kojoj pripadaju autorova djela i naslove njegovih najpoznatijih pjesama. Okomito, tj. glavno rješenje križaljke bilo bi ime i prezime, tj. *Antun Branko Šimić*. Nakon što učenici ponude rješenja križaljke, uslijedila bi najava i čitanje teksta. Učenici bi tekst čitali samostalno, a potom bi iznijeli svoje dojmove o pročitanoj.

⁴⁵ Isto kao ¹³, str. 205.

⁴⁶ Veselko Tenžera, *Čitanje lektire*, Školska knjiga, Zagreb, 2001.

Problemska situacija može se stvoriti postavljanjem teze kako Antun Branko Šimić nema pripadajuće mjesto u hrvatskoj književnosti, tj. kako je njegov književni rad zapostavljen. Nastavnik nakon postavljanja polazne teze od učenika traži potvrdno ili niječno opredjeljenje koje učenici potkrjepljuju odgovarajućim argumentima. Probleme koji se javljaju u eseju učenici mogu izdvajati na nastavnim listićima koje im nastavnik prethodno podijeli, a na kojima se nalazi tablica u koju će učenici upisivati uočene probleme, citate i svoje komentare. Tablica na nastavnim listićima može biti koncipirana i na način da prostor s citatima bude ispunjen, a učenici definiraju problem te ga komentiraju. Taj bi zadatak učenici mogli raditi individualno ili u paru, ovisno o tome kako nastavnik odluči. Nakon rješavanja problema, tj. istraživanja, učenici iznose svoje odgovore i moguća rješenja problema, a neke od njih zapisuju u problemsko stablo koje se nalazi na ploči. Za nastavnu fazu usustavljivanja učenicima se može zadati pisanje kratkoga eseja naslovljena *Antun Branko Šimić (ni)je išao malen ispod zvijezda*. U tom eseju učenici mogu iznositi činjenice o životu i radu tog pjesnika, kao i svoja razmišljanja i stavove. Nakon isteka zadanog vremena nekoliko učenika može pročitati svoje eseje. Tenžerin esej o Antunu Branku Šimiću, ali i ostali eseji iz knjige *Čitanje lektire*, pogodni su za interpretaciju u problemsko-stvaralačkom metodičkom sustavu jer nude poticaje za stvaranje problemskih situacija.

Drugi primjer interpretacije eseja u problemsko-stvaralačkom metodičkom sustavu jest esej *Početnica*⁴⁷ autorice Dubravke Ugrešić. Za sat interpretacije tog eseja učenicima bi se moglo zadati da istraže kako su izgledale početnice njihovih roditelja, djedova, baka, starije braće i sestara. Te bi početnice mogli usporediti sa svojim početnicama, a ako ih netko još uvijek ima, može ih donijeti i na sat interpretacije eseja Dubravke Ugrešić. Istraživanje o tome kakav je bio sadržaj početnica tijekom godina može poslužiti kao motivacija na nastavnom satu. Učenici mogu analizirati prikupljene podatke te se na taj način motivirati za recepciju teksta. Nakon najave i čitanja teksta nastavnik može učenicima postaviti tezu o tome kako *Početnica* Dubravke Ugrešić može biti shvaćena kao metafora raspada Jugoslavije, napominjući učenicima kako je esej objavljen 1991. godine. Budući da se tim tekstom otvaraju i povijesno-politička pitanja, taj je esej ujedno i primjer korelacije s nastavom povijesti. Nastavnik može učenike podijeliti u

⁴⁷ Miroslav Šicel, *Antologija hrvatskog književnog eseja XX. stoljeća, II. dio*, Disput, Zagreb, 2002.

nekoliko skupina i svakoj skupini uručiti listiće s različitim citatima iz teksta i zadati im da prema tim citatima definiraju probleme koji se pojavljuju u djelu i komentiraju ih. Učenici se nakon toga javljuju i čitaju svoje odgovore. Za usustavljanje nastavnik može upotrijebiti metodu Vennov dijagram tako da učenici u prostor koji se preklapa, tj. zajednički dio kruga, upisuju sličnosti između početnice Dubravke Ugrešić i početnica koje nastaju u vrijeme kada je autorica napisala esej, a u zasebne dijelove karakteristike po kojima se te početnice razlikuju.

5.1.3. Esej u korelacijsko-integracijskom metodičkom sustavu

„Novi organizacijski model odgojno-obrazovnog procesa utemeljuje se na povezivanju rodni predmeta u zajednički didaktički sustav. Tako je oblikovano i jezično-umjetničko područje kao samostalan didaktički sustav koji povezuje (integrira) dosadašnje nastavne predmete iz jezika i umjetnosti. Ekvivalent je toga novog organizacijskog modela odgojno-obrazovnog procesa korelacijsko-integracijski metodički sustav.“⁴⁸ Taj se sustav temelji na povezivanju nastavnih područja u okviru nastavnog predmeta (književnosti, scenske i filmske umjetnosti, jezika, izražavanja, stvaranja), nastavnih predmeta u okviru odgojno-obrazovnog područja (književnosti, filmske, scenske umjetnosti i jezika s likovnom i glazbenom kulturom te nastavom stranih jezika), odgojno-obrazovnih područja (jezično-umjetničkog područja s društveno-povijesnim i drugim odgojno-obrazovnim područjima). Odlični primjeri za interpretaciju eseja u korelacijsko-integracijskom metodičkom sustavu mogu se pronaći u knjizi *Dvadeseto stoljeće u retrovizoru*⁴⁹ autorice Dubravke Oraić Tolić. Kao primjer unutarpredmetne korelacije može se interpretirati esej *Strip*. Budući da je učenicima strip kao oblik poznat iz nastave medijske kulture, za motivaciju se može upotrijebiti oluja ideja s riječi *strip* kao središnjim pojmom. Nakon najave i čitanja teksta nastavnik učenicima dijeli nastavne listiće s tablicama potrebnima za *insert* metodu. Tablice se sastoje od četiriju stupaca sa sljedećim znakovima: ✓, -, +, ? Učenici će još jedanput pročitati zadani tekst i informacije u tekstu

⁴⁸ Isto kao ¹³, str. 206.

⁴⁹ Dubravka Oraić Tolić, *Dvadeseto stoljeće u retrovizoru*, Školska knjiga, Zagreb, 2000.

označavati ovisno o tome jesu li im one već poznate, poturječe li ili se razlikuju od onoga što su znali ili mislili da znaju, jesu li nove ili ih zbunjuju. Ako informacije na koje su naišli potvrđuju ono što su učenici znali, na rubnicu stavljaju kvačicu (✓). Ako su pročitali informaciju koja proturječi ili se razlikuje od onoga što su znali ili mislili da znaju, učenici na rubnicu upisuju minus (-). Učenici će na rubnicu upisati plus (+) ukoliko je informacija na koju su naišli nova za njih. Na rubnicu će učenici upisati upitnik (?) ako ih neka informacija zbunjuje ili ako postoji nešto o čemu bi željeli znati više. Učenici ne moraju označiti svaku iznesenu informaciju; to će ovisiti o njihovom predznanju i razumijevanju. Nakon što su označili tekst, učenici će označeno ispisivati u tablicu. Zadatak će učenici raditi individualno, a potom će o tekstu i o svojim tablicama raspravljati u parovima. Neki od učenika svoje će tablice predstaviti pred cijelim razredom, a ponajviše bi se trebalo razgovarati o informacijama koje su za njih nove i o onima koje su različite od onog što su znali ili mislili da znaju, budući da se strip već pojavljivao u njihovoj dosadašnjoj nastavi Hrvatskoga jezika. Za sintezu učenici mogu napisati petostih (činkvinu) na temu *Strip*. Ako učenici nisu dobro ili uopće upoznati s pravilima pisanja petostiha, ona im trebaju biti jasno predočena prije i tijekom rješavanja zadatka na radnom listiću, grafoprozirnici i sl. Pravila za pisanje petostiha (činkvine) su sljedeća:

1. PRVI RED – opis teme u jednoj riječi – najčešće imenica
2. DRUGI RED – opis teme u dvije riječi – dva pridjeva
3. TREĆI RED – tri riječi koje opisuju radnju – najčešće tri glagolske imenice
4. ČETVRTI RED – fraza od četiri riječi koje izražavaju osjećaje u vezi s temom
5. PETI RED – istoznačnica, jedna riječ, koja ponovno sažima bit teme

Kao primjer međupredmetne korelacije može se interpretirati esej *Titanic* koji je također napisala Dubravka Oraić-Tolić. Učenicima se kao motivacija može prikazati video spot⁵⁰ za pjesmu *My heart will go on* budući da se u spotu pojavljuju scene iz filma *Titanic*. Nakon odgledanog isječka nastavnik može učenicima postaviti pitanje jesu li prepoznali o kojoj je pjesmi i o kojem filmu riječ. Pri interpretaciji eseja *Titanic* učenici se mogu služiti

⁵⁰ <http://www.youtube.com/watch?v=saalGKY7ifU>, 25. 10. 2012., 14:53.

pripremljenom tablicom s trima stupcima na grafoskopskoj prozirnici ili na ploči. U prvi stupac valja upisati *ZNAM*, u drugi upisati *ŽELIM ZNATI*, a u treći *NAUČIO/LA SAM*. Treba pretpostaviti da su učenici tijekom svojega školovanja stekli određeno znanje o potonuću broda *Titanic* budući da se te informacije nalaze u udžbenicima iz Povijesti pa prije čitanja teksta neka izvijeste što već znaju o toj temi. Te se informacije upisuju u prvi stupac. Preporučljivo je upisati sve, čak i ono za što nastavnik zna da nije točno. Važno je potaknuti raspravu među učenicima. Nakon što se popuni prvi stupac, učenike treba pitati što bi željeli saznati o *Titanicu*, a njihove odgovore nastavnik zapisuje u drugi stupac. Nastavnik zadaje učenicima da pročitaju tekst i pri tome provjere je li ono što su već znali točno i da pokušaju odgovoriti na pitanja što su ih sami postavili i neka uoče i druge važne informacije u vezi s temom. Te informacije trebaju zapisati u posljednji stupac. Kada svi učenici završe s upisivanjem bilježaka u treći stupac, u malim grupama razgovaraju o onome što su saznali. Zatim odgovaraju na svoja pitanja i sve dodatne informacije koje smatraju zanimljivima prenose cijelom razredu. Tu je aktivnost moguće proširiti tako da se od učenika zatraži da sastave sažetak u kojem će upotrijebiti ono što u već znali i ono što su o *Titanicu* naučili pročitavši tekst. Osim sastavljanja sažetka, taj se nastavni sat može sintetizirati na način da učenici u malim grupama izrade plakat o *Titanicu* upotrebljavajući informacije koje su znali od prije i koje su dobili na tom nastavnom satu. Nakon izrade plakata svaka grupa predstavlja svoj plakat cijelom razredu.

5.1.4. Esej u otvorenom metodičkom sustavu

„Otvoreni metodički sustav uspostavlja didaktičku komunikaciju koja se utemeljuje na ponudi sadržaja i metoda za samostalno učenje, istraživanje i stvaranje. Učenici sami odabiru sadržaj za pojedinačno, skupno, tandemsko učenje, istraživanje i stvaranje. Sadržaj nudi učitelj ili učenici. Ovisno o karakteru sadržaja i cilju koji se želi postići (obrazovnim, odgojnim i funkcionalnim zadaćama), odabiru se (predlažu) metode rada za nastavni i izvannastavni rad.“⁵¹

⁵¹ Isto kao ¹³, str.207.

Otvoreni metodički sustav napušta tradicionalnu organizaciju nastave i izvannastavne djelatnosti. Organizacija nastavnog sata (dvosata ili niza nastavnih sati/ciklusa nastavnih sati) utemeljuje se na didaktičkoj ponudi, izboru didaktičke ponude i preuzimanju odgovornosti za njezino izvršenje. Otvoreni sustav uspostavlja novu strategiju vrednovanja postignuća, tj. nov način ocjenjivanja. U otvorenom metodičkom sustavu eseji mogu imati višestruku didaktičku namjenu:

- motivirajuću
- interpretacijsku
- sintetizirajuću.

Motivirajući eseji otvaraju pristupe piscima i djelima, interpretirajući se uključuju u interpretaciju djela, sintetizirajući zaključuju školsku interpretaciju djela ili stvaralački portret pica. U otvorenom metodičkom sustavu učenici odabiru pojedine eseje za samostalno čitanje i tumačenje (pojedinačno čitanje i tumačenje, čitanje i tumačenje u parovima). Eseji suvremenih hrvatskih autora otvaraju mnoge mogućnosti interpretaciji u otvorenom metodičkom sustavu. Nakon sata interpretacije eseja nastavnik može učenicima zadati domaću zadaću da pripreme sintezu eseja o nekom autoru ostavljajući im na izbor kojom će se metodom i kojim nastavnim sredstvima i pomagalicama služiti pri tome. Nastavnik im može predložiti da u obliku plakata, grozda, slikokaza ili eseja o eseju interpretiraju određeni tekst. U otvorenom je sustavu esej moguće obraditi i na način da nastavnik svim učenicima zada da za domaću zadaću pročitaju esej, a potom na satu izabere jednog učenika i posjedne ga na „autorov stolac“ da iz perspektive autora eseja interpretira „svoj“ esej, a ostali učenici mu postavljaju pitanja te tako otvore raspravu o književniku o kojem je esej napisan. Prijedlozi za interpretaciju su sljedeći: *Pobratimstvo lica u svemiru (Tin Ujević⁵²)* Veselka Tenžere, *Svijet Franza Kafke (Proces,*

⁵² Isto kao ³², str.84.

*Preobrazba, Pisma*⁵³) Viktora Žmegača, *Tadijanović*⁵⁴ Nikole Milićevića i *Leskovarove književne težnje*⁵⁵ Dubravka Jelčića.

5.2. Prijedlozi eseja za interpretaciju

Iz do sada svega navedenog može se zaključiti kako esej nije popularan među nastavnicima, a isto tako ni među učenicima. Problem možda leži u tome što su eseji i autori koji su ponuđeni u čitankama već godinama isti. Mnoge generacije tijekom svojeg su školovanja kao autore eseja upoznale Michela de Montaignea, Rainera Mariu Rilkea, Antuna Barca, Miroslava Krležu i Antuna Gustava Matoša. O tome svjedoči i analiza čitanki o kojoj je bilo riječi u četvrtom poglavlju ovog rada. Možda bi zanimanje za esej bilo veće kada bi se u školama interpretirali eseji suvremenih autora koji su svojim temama bliži današnjim srednjoškolicima. Eseje koji bi svoje mjesto mogli pronaći u nastavi književnosti napisali su i osječki autori, a riječ je o esejima Helene Sablić-Tomić⁵⁶, Ivane Šojat-Kučić⁵⁷ Gorana Rema⁵⁸ i Vlastimira Kusika⁵⁹.

U knjizi *O strasti, čitanju, dokolici* autorica Helena Sablić-Tomić progovara o samoći, odnosno kako vlastita introvertiranost i subjektivnost može biti kreativna osama. Ta je knjiga podjeljena na tri dijela, a autorica u svojim esejima dokolicu i samoću doživljava poput hedonističke izolacije u kojoj rijetko tko zna istinski uživati. U esejima se spominju i brojni hrvatski suvremeni autori: Irena Vrkljan, Nedjeljko Fabrio, Hrvoje Hitrec i ostali.

⁵³ *Tea Benčić, Čuvari književnog nasljeđa 1, Hrvatski esejisti o književnosti 20. stoljeća*, Tipex, Zagreb, 1999.

⁵⁴ Isto kao ³³, str.71.

⁵⁵ Isto kao ³³, str.157.

⁵⁶ Helena Sablić-Tomić, *O strasti, čitanju, dokolici*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2011.

⁵⁷ Isto kao ³¹.

⁵⁸ Isto kao ³⁴, str. 427.

⁵⁹ Vlastimir Kusik, *Adresa*, Matica hrvatska, Osijek, 2007.

U esejima koji se nalaze u knjizi *I past će sve maske...* Ivana Šojat-Kučić govori o sadašnjem vremenu, životnim vrijednostima te o svijetlim i tamnim stranama ljudskoga života. Upravo zbog činjenice što njezini eseji govore o sadašnjem vremenu, oni bi mogli biti zanimljivo štivo današnjim generacijama srednjoškolaca. Za jedan od eseja prikazan je prijedlog interpretacije u prethodnom poglavlju, a osim u interpretacijsko-analitičkom metodičkom sustavu, ti su eseji prikladni za interpretaciju u problemsko-stvaralačkom metodičkom sustavu.

U *Antologiju hrvatskog književnog esejaja XX. stoljeća* uvršten je i esej *Tena years after* autora Gorana Rema. U tom eseju Rem govori o shvaćanju Kozarčeve pripovijetke kao alegorijske povijesti o Slavoniji, tj. otvara pitanje treba li se ona uistinu tako shvaćati. Budući da je esej napisan ratne 1992. godine, kroz cijeli se tekst tematizira tadašnje stanje u Slavoniji, posebice u vinkovačkom kraju, a dijalozima se u tekstu ostvaruje komunikacija lika Tene i autora eseja. Esaj bi učenicima mogao biti zanimljiv upravo zbog tih dijaloga s likom Tene i zbog činjenice kako Tena progovara o ratnim zbivanjima koja su Slavoniju zadesila 90-ih godina 20. stoljeća.

Posljednji od osječkih autora čiji bi eseji mogli pronaći mjesto u nastavi književnosti jest Vlastimir Kusik. U svojoj *Adresi* Kusik tematizira vlastiti zavičajni prostor promišljajući o gradu kao fenomenu, metafori, bilježeći ono što stanovnici grada svakodnevno proživljavaju i pobrojavajući umjetničke sudbine iz osječke kulturne povijesti i današnjice. Gledajući na Kusikove eseje u metodičkom smislu, njihovom bi se interpretacijom mogla ostvariti korelacija s poviješću, ali i sa suvremenim životom.

Dubravka Oraić Tolić je autorica čiji su eseji *Smeće* i *Titanic* već pronašli mjesta u srednjoškolskim čitankama, ali osim navedenih eseja u knjizi *Dvadeseto stoljeće u retrovizoru*⁶⁰ još je mnogo eseja koji bi se mogli interpretirati u nastavi književnosti. U poglavlju o esejima u metodičkim sustavima već su predložena dva autoričina eseja za interpretaciju u korelacijsko-integracijskom metodičkom sustavu, s ostali eseji iz navedene knjige također su prikladni za interpretaciju u tom sustavu budući da autorica donosi široku lepezu tema– od povijesnih događaja i osoba, slikarstva do problema suvremenoga svijeta i drugih umjetnosti.

⁶⁰ Isto kao ³⁶.

Interpretacijom eseja Dubravke Oraić Tolić ostvaruje se unutarpredmetna i međupredmetna korelacija. Budući da su eseji svojim temama bliski suvremenom čitatelju, sasvim sigurno bi bili zanimljivi i učenicima.

Već spominjana knjiga eseja *Čitanje lektire*⁶¹ autora Veselka Tenžere donosi eseje koji su prikladni za interpretaciju u svim metodičkim sustavima. Za interpretaciju u problemsko-stvaralačkom metodičkom sustavu prikladni su zbog tog što nude poticaje za stvaranje problemskih situacija, a isto tako mogu se, prema načelima unutarpredmetne korelacije uključiti u nastavu usmenoga i pimenoga izražavanja. Tenžerini eseji mogu služiti kao tekst-uzorak za pisanje učeničkoga eseja. Budući da se Tenžera u svojim esejima poziva na sadržaje iz filozofije i umjetnosti, otvara se i prostor međupredmetnoj korelaciji. Eseji iz knjige *Čitanje lektire* prate programske (školske) pisce iz gotovo svih razdoblja hrvatske književnosti te zato mogu postati nezaobilazno štivo u nastavi književnosti.

Nedjeljko Fabrio je autor čiji bi se eseji također mogli uvrstiti u nastavu književnosti. U svojim knjigama *Eseji I*⁶² i *Eseji II*⁶³ tematizira književno i dramsko stvaralaštvo hrvatskih autora, od kojih bi se u čitanke mogli izdvojiti eseji o Milutinu Cihlaru Nehajevu, Janku Poliću Kamovu i Antunu Šoljanu. Fabrio u svojim esejima piše o njihovim romanima, vezama tih autora sa stranim dramskim kazalištima i njihovoj angažiranosti u drugim umjetnostima.

U knjizi *Sabrani eseji*⁶⁴ nalaze se eseji iz pet knjiga Slavenke Drakulić. Uvršteni su eseji iz knjige *Smrtni grijesi feminizma* kojima je Slavenka Drakulić započela svoju publicističku karijeru, a ta knjiga ima status kultne knjige hrvatskoga feminizma. U knjigu su također uvršteni i eseji iz knjiga *Kako smo preživjeli komunizam i čak se smijali*, *Balkan-express*, *Café Europa* i *Oni ne bi ni mrava zgazili*. Osim feminizma, Slavenka Drakulić u svom publicističkom radu tematizira hrvatsku stvarnost, osobito razdoblje nakon pada komunizma. U nastavi književnosti

⁶¹ Isto kao ³³

⁶² Nedjeljko Fabrio, *Eseji I*, Profil, Zagreb, 2007.

⁶³ Nedjeljko Fabrio, *Eseji II*, Profil, Zagreb, 2007.

⁶⁴ Slavenka Drakulić, *Sabrani eseji*, Profil, Zagreb, 2005.

eseji Slavenke Drakulić bili bi pogodni za interpretaciju u svim metodičkim sustavima, a zbog svoje tematike naročito u korelacijsko-integracijskome i problemsko-stvaralačkome.

*Književni eseji*⁶⁵ Igora Žica knjiga je podijeljena u poglavlja o svjetskoj i hrvatskoj književnosti. Žic se u svojim esejima bavi autorima i djelima koji su u programima za srednje škole te bi izvrsno poslužili kao nadopuna shvaćanju stvaralaštva nekog autora ili interpretaciji nekih književnih djela. Neki od autora koje Žic tematizira u svojim esejima su: Miroslav Krleža, Milutin Cihlar Nehajev, Vladan Desnica, Janko Polić Kamov, Mihail Bulgakov, George Orwell i drugi.

Već spominjani eseji *Razmišljanje o eseju* Lothara Baiera i *O eseju* Györgya Konráda koreliraju s filozofijom i bili bi prikladni za interpretaciju u prvom razredu srednje škole pri obradi eseja kao književne vrste. Hrvoje Turković autor je knjige *Umijeće filma:esejistički uvod u film i filmologiju*⁶⁶, a budući da je film dio nastave medijske kulture, Turkovićevi bi se eseji također mogli uvrstiti u nastavu.

5.3. Esej u živoj nastavi književnosti

Za potrebe praktičnog dijela diplomskog rada, a u dogovoru s profesoricom Verom Jurić, u Prvoj srednjoj školi Beli Manastir održala sam sat obrade eseja. Sat je održan u prvom razredu četverogodišnje strukovne škole elektrotehničkog smjera 8. svibnja 2012. godine. Budući da su učenici taj dan imali dvosat hrvatskog jezika, profesorica Jurić prvi je sat napravila uvod o diskurzivnim oblicima. Drugi sat interpretirao se odlomak Montaigneova eseja *Lažna znanost*. Za obradu eseja odabran je problemsko-stvaralački metodički sustav. Budući da je motivacija jedna od najvažnijih komponenti koja utječe na uspješnost nastavnog sata, vrlo je važno dobro

⁶⁵ Igor Žic, *Književni eseji*, Društvo hrvatskih književnika, Zagreb, 2011.

⁶⁶ Hrvoje Turković: *Umijeće filma: esejistički uvod u film i filmologiju*, Hrvatski filmski savez, Zagreb, 1996.

motivirati učenike. Za motivaciju sam odabrala heuristički razgovor i učenicima postavila sljedeća pitanja:

Kakav je vaš stav o današnjem obrazovanju?

Jeste li zadovoljni obrazovanjem koje vam se pruža?

Cijene li se više obrazovani ljudi od neobrazovanih? Zašto je to tako?

Je li prema vašem mišljenju bolje i korisnije posjedovati veće znanje primjerice iz jednog područja znanosti ili o svemu znati ponešto?

Bilo je zanimljivo polušati razmišljanja mladih srednjoškolaca, a posebno je pohvalno bilo to što su se sami javljali i uključivali u razgovor, iako je postojao strah zbog moguće otežane komunikacije budući da ih je profesorica opisala kao jedan tih i povučen razred. Interpretacijom teksta, obrađivao se i esej kao književna vrsta pa je u sklopu motivacije učenicima postavljeno i ovo pitanje:

Kada biste morali napisati tekst s navedenom temom (obrazovanjem), kakav bi bio stil tog teksta, objektivan, subjektivan ili bi to možda bio spoj objektivnog i subjektivnog?

Nakon odgovora koje su ponudili učenici, prikazan im je slikokaz⁶⁷ s najvažnijim karakteristikama eseja i osnovne informacije o začetniku eseja Michelu de Montaigneu. Nakon što su učenici prepisali u svoje bilježnice tekst sa slikokaza, uslijedila je najava teksta uz upozorenje učenicima da obrate pozornost na autorov doživljaj obrazovanja i znanosti. Učenici su tekst čitali u sebi, a potom iznijeli svoje doživljaje i odgovarali slaže li se njihovo mišljenje o obrazovanju i znanosti s autorovim mišljenjem. Budući da sam se odlučila za problemsko-stvaralački metodički sustav, učenici su morali (pojedinačno) izdvojiti probleme koji se javljaju u tekstu, a zatim su ih međuobno komentirali i pokušali pronaći rješenja za izdvojene probleme. Posebno zanimljiva etapa učenicima, a i samoj profesorici Jurić bila je faza usustavljivanja. Za nju sam odabrala radni listić⁶⁸ s citatima o obrazovanju, a zadatak je bio odabrati jedan ili dva

⁶⁷ Vidi u prilogima Prilog 1.

⁶⁸ Vidi u prilogima Prilog 2.

citata koja su se uspoređivala s tekstem. Budući da je nakon uspješno riješenih zadataka ostalo dovoljno vremena za komentiranje nastavnog sata, pitala sam učenike jesu li zadovoljni današnjim satom. Učenici su odgovorili kako im je bilo zanimljivo i da je naizgled nezanimljiv tekst obrađen na veoma zanimljiv način i da bi i ubuduće željeli imati takvu vrstu nastave. Satom je bila zadovoljna i profesorica koja mi je omogućila održavanje nastave.

6. ESEJ NA DRŽAVNOJ MATURI

Državna se matura u Hrvatskoj prvi put polagala 2010. godine. Državna je matura obvezni završni pismeni ispit koji učenici gimnazija polažu na kraju svojeg srednjoškolskog obrazovanja. Cilj je državne mature provjera i vrednovanje postignutih znanja, vještina i sposobnosti učenika koje su stekli tijekom obrazovanja u osnovnoj i srednjoj školi prema propisanim nastavnim planovima i programima. Državnu maturu mogu polagati i učenici četverogodišnjih strukovnih i umjetničkih škola ako planiraju nastaviti svoje obrazovanje na nekom od visokih učilišta. Položenom državnom maturom učenici gimnazija stječu srednju školsku spremu, a učenici strukovnih i umjetnički škola srednju stručnu spremu. Državna se matura u cijeloj Hrvatskoj provodi isti dan u isto vrijeme te pod jednakim uvjetima i kriterijima za sve učenike. Način organiziranja i provođenja državne mature strogo je definiran te ne dopušta neprimjereno ponašanje. Državna matura sastoji se od obveznoga i izbornog dijela. Ispite iz obveznog dijela mature moguće je polagati na dvije razine: A višoj i B osnovnoj. Polažu se tri obvezna predmeta i izborni predmeti prema želji učenika. Obvezni predmeti na državnoj maturi su Hrvatski jezik, Matematika i strani jezik.

Ispit na državnoj maturi iz Hrvatskog jezika sastoji se iz dvaju dijelova– ispit iz književnosti i jezika i pisanja školskog eseja. U ovom poglavlju diplomskog rada pozornost je usmjerena na školski esej kao dio državne mature. Pristupnik na državnoj maturi treba napisati školski esej ograničene duljine na temelju polaznog teksta ili polaznih tekstova. Školski esej treba imati od 400 do 600 riječi. U ispitu iz Hrvatskog jezika moguće su tri vrste školskoga eseja:

1. interpretativni školski esej
2. usporedna raščlamba dvaju ili više tekstova

3. ravnopravljajući školski esej.

Pristupniku je na ispitu zadan jedan esejski zadatak koji se odnosi na jednu od triju navedenih vrsta školskoga eseja. U školskome se eseju od pristupnika očekuje da samostalno oblikuje tekst te da pokaže znanje, vještinu i sposobnost razumijevanja teksta.

Od pristupnika se očekuje da može:

- sintetizirati i uobličiti misli i spoznaje u esej te sastaviti vezani tekst
- samostalno primijeniti različite postupke oblikovanja teksta
- strukturirano izlagati u zadanim veličinama (vrijeme i broj riječi)
- prikladno rabiti stručno nazivlje
- potkrijepiti stavove i sudove valjanim argumentima i primjerima
- objasniti sadržaj, namjenu i funkciju ponuđenoga teksta
- povezivati stečena književnopovijesna i književnoteorijska znanja s ponuđenim tekstom
- vladati jezičnom i pravopisnom normom
- stil pisanja uskladiti s namjenom teksta
- uredno i čitko pisati.

Kako bi bili spremni dobro napisati esej na državnoj maturi, učenici gimnazija i srednjih četverogodišnjih strukovnih škola za to se pripremaju od početka svojega srednjoškolskog obrazovanja. U dogovoru s profesoricom Janjom Matijević imala sam priliku biti prisutna na satu analize školskog eseja u trećem razredu Gimnazije Beli Manastir. Prije odlaska na sat profesorica Matijević mi je objasnila kako se više ne pišu klasične školske zadaće već školski esej kakav učenike očekuje na ispitu državne mature. Pri pisanju eseja učenici moraju obratiti pozornost na sadržaj, formu, gramatiku i pravopis te na stil pisanja. Profesorica daje dvije ocjene

iz školskog eseja: za razumijevanje te pravopis i gramatiku. Za taj školski esej učenici su dobili zadatak usporedno interpretirati dva djela: *U registraturi* i *Oca Goriota*. Učenicima je bilo postavljeno osam interpretacijskih pitanja i zadataka:

- smjestiti pisce i književna djela u književno razdoblje
- opisati prostore u kojima žive glavni junaci
- odrediti vrstu pripovjedača
- socijalno karakterizirati likove
- objasniti na koji način novac utječe na razmišljanja glavnih junaka
- kako su se glavni junaci uklopili u gradsku sredinu
- kakav je stav glavnih likova prema tjelesnoj ljubavi
- sličnosti i razlike pripovjedačkih tehnika u tekstovima.

Glavne primjedbe profesorica je imala na pisanje zaključka eseja; tvrdi kako su učenici slabo zaključivali, nisu zaokružili svoje zaključke kao cjelinu te im je prigovorila kako su u zaključku iznosili i nove informacije, a to nije dopušteno. Kada je riječ o pravopisu i gramatici, učenici su griješili u pisanju prijedloga *s/sa*, u pisanju *ije/je* i *č/ć*. Također su griješili i u pisanju pridjeva „hrvatski“ velikim početnim slovom.

Primjer je dobro napisanog eseja tekst *Zločin i kazna Fjodora Mihajloviča Dostojevskog*⁶⁹ koji je napisala učenica četvrtoga razreda gimnazije. U tom su eseju jasno vidljive tri glavne cjeline eseja: uvod, razradbeni dio i zaključni dio. Učenica je u prvom ulomku, kao što je potrebno, smjestila književno djelo i pisca u književnopovijesno razdoblje. U razradbenom, najopširnijem dijelu eseja, interpretirala je djelo i izdvojila glavne probleme koji se javljaju u djelu. Zaključnim je ulomkom, na odgovarajući način, učenica zaokružila smisao cijeloga eseja. Taj se esej lako čita i jasno se može vidjeti razvoj misli u njemu. Učenica je vrlo

⁶⁹ Vidi u prilogu Prilog 3.

kvalitetno razradila zadanu temu, a iz njezinih se riječi iščitava dobro poznavanje djela. Esej je gramatički, pravopisno i stilski korektan.

Esej *Otac Goriot Honorea de Balzaca*⁷⁰ primjer je loše napisanoga eseja. I taj je esej, kao i prethodni, napisala učenica četvrtoga razreda gimnazije. U tom eseju zadana tema nije kvalitetno razrađena i ne može se iščitati dobro poznavanje zadane teme. Esej djeluje nepovezano, nije ostavljen dojam cjeline. Može se zaključiti kako se učenica „izgubila“ u interpretaciji. Osim što djeluje nepovezano, loše je svakako i to što su prisutne pravopisne, gramatičke i stilske pogreške. Učenica piše nejasne rečenice, izostavlja rečenične dijelove i ne poštuje pravila rečeničnog ustrojstva.

Kako bi se učenici što bolje pripremili za državnu maturu, u novije su se vrijeme pojavili priručnici o pisanju dobrog eseja. Prvi od takvih priručnika jest *Kako napisati esej na državnoj maturi*⁷¹ autora Davora Piskača. Taj priručnik informira učenika što je to zapravo „esej na državnoj maturi“, pruža metodičke savjete nastavnicima kako naučiti učenike pisati eseje, metodom „korak po korak“ savjetuje učencima kako napisati eseji te na primjerima pokazuje kako treba izgledati dobar esej. Priručnik se sastoji od triju dijelova: u prvom dijelu priručnika objašnjava se što je to esej i kako se piše, drugi dio sadrži primjere eseja i njihovu analizu, a treći dio sadrži vježbe sastavljene prema popisu književnih djela za državnu maturu.

Drugi analizirani priručnik *Esej za 5...i drugi oblici pisanih uradaka*⁷² također vrlo detaljno obrađuje pisanje eseja na državnoj maturi. U tom se priručniku nalaze upute i za oblikovanje seminarskih radova, učeničkih referata i drugih pisanih oblika izražavanja. Priručnik sadržava primjere pisanih uradaka i dvanaest vježbi kojima učenik utvrđuje i provjerava stečene vještine pisanja.

⁷⁰ Vidi u prilogima Prilog 4.

⁷¹ Davor Piskač, *Kako napisati esej na državnoj maturi*, Alfa, Zagreb, 2009.

⁷² Dubravka Bouša, Marija Gazzari, Žarko Gazzari, *Esej za 5...i drugi oblici pisanih uradaka*, Školska knjiga, Zagreb, 2011.

*Eseji 2012.*⁷³ je vježbenica za pisanje eseja na državnoj maturi. Vježbenica sadrži sva područja ispitivanja: provjeru poznavanja pravopisa i gramatike hrvatskoga jezika te književnopovijesnih i književnoteorijskih znanja, vještinu pismenog izražavanja i čitanja s razumijevanjem. Priručnik sadržava tri osnovna tipa eseja.

Priručnici o pisanju dobroga eseja svakako su nešto što može pomoći pri pripremanju učenika za pisanje eseja na državnoj maturi. Upute napisane u priručnicima trebaju služiti učenicima kao pomoćne smjernice za pisanje eseja, ali isto tako ne treba ih se svih slijepo držati i usmjeriti se samo na ono napisano u priručnicima. Osnovne i glavne upute o pisanju eseja svakako treba tražiti od nastavnika Hrvatskoga jezika, a budući da sam iz razgovora s nekoliko nastavnica Hrvatskoga jezika saznala da se učenici za pisanje eseja pripremaju od prvog razreda srednje škole, smatram da priručnici uistinu trebaju poslužiti kao podsjetnik na ono što je naučeno u školi.

Profesorica Vera Jurić dopustila mi je da održim sat u četvrtom razredu četverogodišnje strukovne škole, smjer tehničar za računalstvo. Budući da se sat održavao početkom svibnja, zamislila sam ga kao sat ponavljanja pravila pisanja školskog eseja. Sat je započeo ležernim heurističkim razgovorom u kojem sam zatražila od učenika da iznesu svoje dojmove o njihovom srednjoškolskom školovanju s naglaskom na nastavu Hrvatskoga jezika. Razgovorom smo došli na temu državne mature i priznali su kako ih je ponajviše strah školskog eseja. Podijelila sam im tri vrste nastavnih listića s tekstovima o kompoziciji i vrstama eseja, a njihov je zadatak bio pročitati tekst na listićima i o tome porazgovarati sa svojim kolegama u skupini. Nakon određenog vremena predstavnici skupina iznosili su najvažnije informacije koje su zabilježili u tekstu na svojim nastavnim listićima, a nakon svakog izlaganja prikazane su natuknice na slikokazu⁷⁴. Učenici su natuknice prepisali u svoje bilježnice. Budući da su učenici toga dana imali dvosat Hrvatskog jezika, profesorica im je prije nekoliko dana za zadaću zadala napisati interpretacijski esej za lektirno djelo prema vlastitu izboru, a koje smo zajedno analizirali drugi sat. Kada je jedan učenik pročitao svoj esej, drugi je učenik imao zadatak iznijeti svoje mišljenje

⁷³ Dubravka Bouša, Marija Gazzari, Žarko Gazzari, *Eseji 2012*, Školska knjiga, Zagreb, 2012.

⁷⁴ Vidi u prilogima Prilog 5.

o tom eseju. Posebno me veselilo to što su mi učenici nakon održanog sata prišli i pitali me imam li još „onih nastavnih listića“ jer bi rado imali i listiće grupa u kojima oni nisu radili. Listiće sam im prosljedila elektroničkom poštom.

7. ZAKLJUČAK

Prema svim podacima navedenim u diplomskom radu, može se zaključiti kako esej zauzima rubno mjesto u nastavi književnosti. Esej je književna vrsta koja svojim sadržajem pruža mnoge mogućnosti za ostvarenje dinamične i zanimljive nastave, ali očito je da on među profesorima i učenicima nije prepoznat kao takav. Suvremeni esej, koji je neznatno zastupljen u nastavi književnosti, svojim bi raznolikim temama itekako doprinio korelaciji i integraciji u nastavi i stvorio veće zanimanje učenika za tu književnu vrstu. Analizirajući čitanke, tj. zastupljenost eseja u njima, može se primijetiti kako zadaci i pitanja vezani uz esej mogu biti vrlo kreativno oblikovani, a to svakako povećava zanimanje kod učenika. Praktični dio diplomskoga rada, ostvaren u Prvoj srednjoj školi Beli Manastir, pokazuje kako nastava eseja ne mora biti dosadna i u slučaju kada nije riječ o suvremenom eseju. Moglo bi se zaključiti kako je odabir pravih nastavnih metoda ključ uspjeha u živoj nastavi.

8. PRILOZI

Prilog 1: Slikokaz za najavu teksta

ŠTO JE ESEJ?

Književno- znanstvena vrsta u kojoj autor:

- ◉ obrađuje neku temu (iz bilo kojeg područja)
- ◉ temu nastoji razmotriti i obraditi sa znanstvenog gledišta (misli logički iznosi i argumentira ih)
- ◉ uključuje i vlastite emocije, slikovite primjere i pjesničke slike

MICHEL DE MONTAIGNE- UTEMELJITELJ ESEJA

- ◉ francuski filozof i književnik
- ◉ pripadao uglednoj obitelji
- ◉ od djetinjstva čitao antička djela
- ◉ Montaigne je svojim “Ogledima” začetnik eseja

Prilog 2: Nastavni listić

Zadatak: Izaberi jedan ili dva citata i usporedi ih s tekstom:

1. „Odgoj je važniji od obrazovanja, odgajati... ni suca ni vojnika, nego čovjeka!“
(*Rousseau*)
2. „Nitko ne sudi oštrije od neobrazovanog čovjeka. On ne poznaje ni razloge ni proturazloge, misli da uvijek ima pravo.“ (Ludwig Andreas Feuerbach)
3. „Ne plaši se neznanja, boj se lažnog znanja, jer od njega dolaze sve nesreće na svijetu.“
(Lord Byron)
4. „Znati mnoge stvari ne znači biti mudar.“ (Heraklit)
5. „Pametan čovjek nikad neće reći da sve zna.“ (Blaise Pascal)
6. „Što čovjek manje zna, to mu se njegovo znanje čini većim.“ (Jean-Jacques Rousseau)

Prilog 4: Primjer dobro napisanoga eseja

Djelo *Zločin i kazna* napisao je ruski realista Fjodor Mihajlovič Dostojevski. U romanu se isprepliću elementi kriminalističkog, psihološkog i socijalnog romana. U duhu realizma opisane su brojne negativne strane ruskog stanovništva u 19. stoljeću. Osim značajke realizma, u romanu susrećemo i značajku modernizma, psihološku karakterizaciju likova.

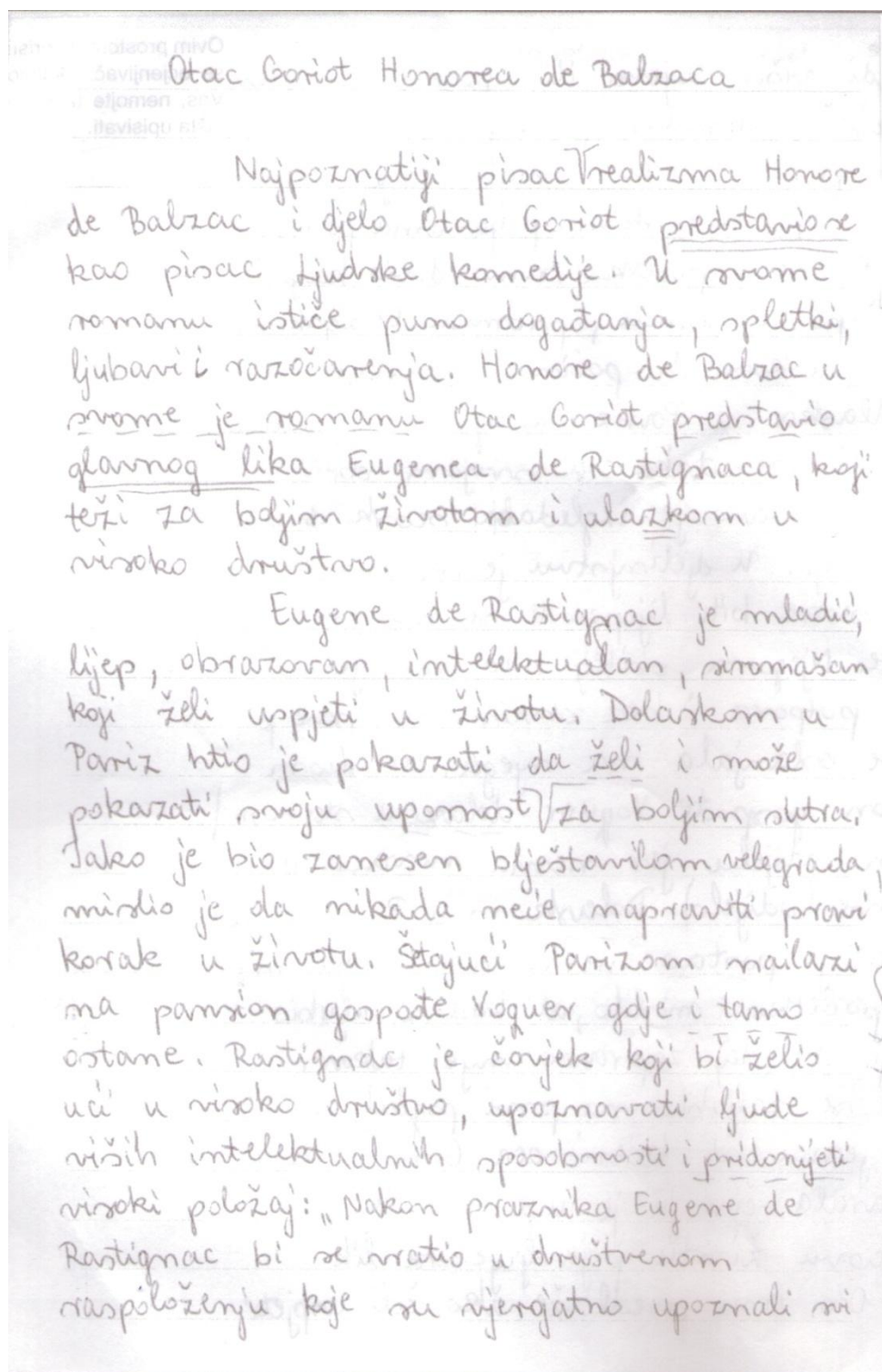
Glavni lik romana je Rodion Romanovič Raskoljnikov, siromašni mladić koji dolazi na studij u Petrograd, ali zbog nedostatka novca prestaje studirati. Potaknut siromaštvom, Raskoljnikov se odlučuje počiniti zločin. Odlučuje ubiti staru lihvarku Aljonu Ivanovnu. Smatrao je da će tim činom pomoći brojnim siromasima koji se kod nje založili vrijedne stvari kako bi došli do makar malo novca. Znao je kako je to odrići se dragih i vrijednih stvari jer je i sam založio stvari, koje su bile uspomena na njegova oca, kod Aljone Ivanovne. Ubojstvo je prikazano vrlo realno. On sam nije smatrao da je počinio zločin jer je time pomogao drugima. Tim zločinom se nije htio obogatiti. Čak nije niti uzeo novce iz stana ubijene, iako je

to namjeravao učiniti. Ono što je i vreo je
sakrio. Raskolnikov je bio vodio idejom da
je iznimnim pojedincima dopušteno

krivnja, koji je osjećao, nego sama presuda. Kazna mu je bio prisilni rad u Sibiru. Možda kazna i je bila problaga, ali se on sam nije želio braniti. "....nego (je čak) čak kao da je pokazivao želju da još više okrivl sam sebe". Samim time je pokazao da mu je žao što je počinio ubojstvo.

Raskolnikov svojim zločinom pokazuje nezadovoljstvo tadašnjim društvenim poretkom i pokušava nešto učiniti, ali na krivi način. I sam shvaća da je to što je učinio pogrešno. U Sibir ga prati Sonja, iako on to nije tražio od nje, te spoznaje koliko ju voli, ali i koliko ona voli njega. Ovdje se uz Sonjinu pomoć mijenja i postaje drugi čovjek. Čovjek koji vjeruje u Boga, njegovu pomoć i bolje sutra.

Prilog 4: Primjer loše napisanoga eseja

mladi ljudi viših slojeva ili oni kojima njihov težak položaj trenutno pridaje odlike izuzetnih ljudi." Rastignac je želio imati kočije = kojima bi se vozio po Elizejskim poljanama po lijepom suncu: "Ako se u početku samo divio kočijama koje, po lijepome suncu, promiču Elizejskim poljanama, uskoro ih počinje i priželjkivati!" Nakon odlaska u Pariz Rastignac se prisjeća (svojih) lijepih trenutaka sa svojom obitelji. Prisjeća se kako je izgledala seoski dvorac njegove obitelji. U djetinjstvu je sanjao da će njegove sestre biti lijepe te su mu predočile tip ljepote. Njegova obitelj bila mu je najveća potpora i bez obzira na sve, uvijek se oslanjala na njega. Ulaaskom u parison gospođe Voguer dolazi u starom otčanom odijelu jer nema novaca da kupi novo (odijelo). Dolaskom u Pariz, Rastignac je postao nemogućnom osobom, to se u početku mislilo, ali kad se zaljubio smatrao je da (da) zapravo nije takav. Rastignac se zaljubio na prvi pogled u Delphine, jednu od kćeri oca Goriot, koja ga je oćarala čim ju je ugledao. Ali u Rastignacovu životu pojavljuje se lik Vatirina. On mu predlaže ako želi uspjeti

u životu i ući u visoko društvo, mora se početi baviti kriminalom i otmicom, isto Rastignac nije pristao. (na to Rastignac se počeo družiti s ocem Goriotom, ne samo zato što je zaljubljen u njegovu kćer Delphinu nego zato jer misli da će ga ona promijeniti da postane bolji čovjek. Honoré de Balzac tako je u ovom romanu izdvojio lika Eugenea de Rastignaca jer u skladu s tim može bilo tko biti kao Rastignac.

Ja smatram u ovom romanu, Otac Goriot Honoré de Balzaca, da Eugene de Rastignac nije negativan lik. Zato što ima svoj cilj (i želju) koja želi postići, u početku se činio nemogućim, nemogućim, a na kraju pokazuje svoje ožecaje i svoju misao. Pokazuje da voli svoju obitelj i da je spreman učiniti sve za njih. Želio je zaraditi, ali i potrošiti! "Kao što se to događa s velikim dušama, htio je sve dugovati samo vlastitim zaslugama."

ŠTO JE ESEJ?

- Esej je književnoznanstvena vrsta koja se generalno može podijeliti na znanstveni i školski esej.
- Školski se eseji najčešće dijele u tri skupine:
 1. Interpretativni esej
 2. Raspravljajući esej
 3. Usporedno–raščlambeni esej

INTERPRETATIVNI ESEJ

- koristi se za provjeru znanja i isticanje vlastitog mišljenja.
- sastavlja se i piše prema određenom predlošku .
- potrebno znati kako se tekst interpretira.
- uz predloške (ulomke tekstova ili cijele tekstove) za interpretativne eseje obično dolaze i smjernice.

RASPRAVLJAČKI TIP ESEJA

- obrađuje teme koje se odnose na društvenu stvarnost.
- u zadatku ponuđen tekst ili pitanje (smjernica) koje propituje neki problem iz svijeta i života.
- od ovakvog se eseja ne očekuje da daje jedinstveni i konačni odgovor.

USPOREDNO- RAŠČLAMBENI TIP ESEJA

- ponuđena su najmanje dva teksta koje povezuje neko obilježje (tema, problem, glavni motiv, književna vrsta, stilska epoha itd.).
- smjestiti ukratko pisce i djela u književnopovijesno razdoblje jer je to važno za usporedbu.
- treba se izraziti osobni stav, ali se treba i dokazati na primjerima.

OSNOVNA KOMPOZICIJA ESEJA

- 1. Uvodni dio
- 2. Razradbeni dio
- 3. Zaključni dio

- SASTAVLJANJE KONCEPTA
- IZRADA NATUKNICA
- ŠTO PISATI U PRVOM ODLOMKU ESEJA?

Smjestiti književno djelo i pisca u književnopovijesno razdoblje te odrediti temu eseja.

KOLIKO UVODNI ODLOMAK TREBA BITI DUGAČAK?

Općenito vrijedi mišljenje da uvod treba imati četiri ili pet rečenica

○ KORISNE POČETNE FRAZE:

- U ovom eseju namjeravam...
- U ovome će se eseju raspravljati o...
- Ovaj će se esej usredotočiti na...
- Cilj ovoga eseja je...

RAZRADBENI DIO ESEJA

- razradbeni dio nije jedan odlomak, nego ih treba biti više, najmanje tri, a najbolje pet.
- tri odlomka u razradbenom dijelu bi trebala biti minimum.
- ukoliko razradbeni dio ima manje od tri odlomka, stvara se dojam nepreglednosti .

MEĐUSOBNA POVEZANOST ODLOMAKA

Dobre poveznice su riječi:

- Zapravo...
- Zbog toga...
- Naime...
- Konačno...
- Tako...
- Nadalje...
- Nasuprot tome...
- Bez obzira na...
- Isto tako...

ZAKLJUČNI ODLOMAK

○ završni odlomak bi se trebao vrlo kratko vratiti na početak i stvoriti završni dojam.

○ funkcija zaključnog odlomka je da zaokruži smisao cijeloga eseja na odgovarajući način.

KORISNI IZRAZI I FRAZE ZA ZAKLJUČNI ODLOMAK

- Konačno...
- Kao što sam pokazao...
- Zbog toga...
- S obzirom na sve dokaze...
- Tako se može zaključiti...
- Navedeni dokazi navode na zaključak

9. LITERATURA

1. Badurina, Lada, Marković, Ivan, Mićanović, Krešimir, *Hrvatski pravopis*, Matica hrvatska, Zagreb, 2008.
2. Baier, Lothar, *Razmišljanje o eseju*, preuzeto s:
http://www.openbook.ba/izraz/no09/09_lothar_baier.htm , 15. 08. 2012., 17: 45.
3. Benčić, Tea, *Čuvari književnog nasljeđa 1, Hrvatski esejisti o književnosti 20. stoljeća*, Tipex, Zagreb, 1999.
4. Bouša, Dubravka, Gazzari, Marija, Gazzari, Žarko, *Esej za 5...i drugi oblici pisanih uradaka*, Školska knjiga, Zagreb, 2011.
5. Bouša, Dubravka, Gazzari, Marija, Gazzari, Žarko, *Eseji 2012.*, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
6. Bouša, Dubravka, *Priručnik za interpretaciju književnog djela Teorija književnosti (lirski, epski, dramski i diskurzivni rod) : teorija pisanja*, Školska knjiga, Zagreb, 2009.
7. Cetinić, Gea, Pandžić, Vlado Pandžić, *Hrvatska čitanka 3*, Profil, Zagreb, 2005.
8. Crnković, Gordana, *Esej, žanr devedesetih*, Dubrovnik. 6 (1995), 5.
9. Drakulić, Slavenka, *Sabrani eseji*, Profil, Zagreb, 2005.
10. Dujmović-Markusi, Dragica, *Književni vremeplov 1*, Profil, Zagreb, 2011.
11. Dujmović-Markusi, Dragica, Rossetti-Bazdan, Sandra, *Književni vremeplov 2*, Profil, Zagreb, 2012.
12. Dujmović-Markusi, Dragica, Rossetti-Bazdan, Sandra, *Književni vremeplov 3*, Profil, Zagreb, 2012.
13. Dujmović-Markusi, Dragica, Rossetti-Bazdan, Sandra, Pavić-Pezer, Terezija, *Književni vremeplov 4*, Profil, Zagreb, 2011.
14. Fabio, Nedjeljko, *Eseji I*, Profil, Zagreb, 2007.

15. Fabrio, Nedjeljko, *Eseji II*, Profil, Zagreb, 2007.
16. Horvatek-Modrić, Davora, Križan-Sirovica, Ruža i dr., *Čitanka 1 za prvi razred četverogodišnje strukovne škole*, Školska knjiga, Zagreb, 2003.
17. Horvatek-Modrić, Davora, Križan-Sirovica, Ruža, Čubrić, Marina, *Čitanka 2 za drugi razred četverogodišnje strukovne škole*, Školska knjiga, Zagreb, 2003.
18. Jelaković, Božica, Mađerić, Vesela, *Čitanka 1 za prvi razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 2003.
19. Jelaković, Božica, Mađerić, Vesela, *Čitanka 2 za drugi razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 2003.
20. Katnić- Bakaršić, Marina, *Lingvistička stilistika*, preuzeto s:
<http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001017/01/18.pdf>, 15.08.2012., 12: 34.
21. Kekez, Josip, Vlado, Pandžić, *Književnost 2*, Profil, Zagreb, 2000.
22. Konrad, Gyorgy, *O eseju*, preuzeto s:
http://www.openbook.ba/izraz/no09/09_derd_konrad.htm, 17. 08. 2012., 23: 14.
23. Kusik, Vlastimir, *Adresa*, Matica hrvatska, Osijek, 2007.
24. Nastavni plan i program za četverogodišnje strukovne škole, preuzeto s:
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/strukovne/hrvatski-4-4-3-3.pdf, 20. 08. 2012., 17: 58.
25. Nastavni plan i program za gimnazije, preuzeto s:
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/hrvatski.pdf, 20. 08. 2012., 17: 45.
26. Oraić Tolić, Dubravka, *Dvadeseto stoljeće u retrovizoru*, Školska knjiga, Zagreb, 2000.
27. Pandžić, Vlado, Cetinić, Gea, *Hrvatska čitanka 1*, Profil, Zagreb, 2005.
28. Pandžić, Vlado, Kekez, Josip, Mamić, Mile, *Hrvatski 3, jedinstveni udžbenik za treći razred strukovnih tehničkih (četverogodišnjih) škola*, Profil, Zagreb, 1998.
29. Pandžić, Vlado, Kekez, Josip, *Književnost 4*, Profil, Zagreb, 1998.

30. Pandžić, Vlado, Kekez, Josip, Mamić, Mile, *Hrvatski 4, jedinstveni udžbenik za četvrti razred strukovnih tehničkih (četverogodišnjih) škola*, Profil, Zagreb, 1998.
31. Piskač, Davor, *Kako napisati esej na državnoj maturi*, Alfa, Zagreb, 2009.
32. Rosandić, Dragutin, *Hrvatski jezik i književnost 4*, Školska knjiga, Zagreb, 2004.
33. Rosandić, Dragutin, *Književnost 1, udžbenik za prvi razred gimnazije*, Profil, Zagreb, 1996.
34. Rosandić, Dragutin, *Književnost 3, udžbenik za treći razred gimnazije*, Profil, Zagreb, 1996.
35. Rosandić, Dragutin, *Metodika književnoga odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
36. Rosandić, Dragutin, Šicel, Miroslav, *Književnost 1, čitanka s pregledom književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1995.
37. Sablić-Tomić, Helena, *O strasti, čitanju, dokolici*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2011.
38. Silić, Josip, *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb, 2006.
39. Skupina autora, *Čitanka za prvi razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 2001.
40. Skupina autora, *Čitanka 2*, Školska knjiga, Zagreb, 1996.
41. Skupina autora, *Čitanka 3*, Školska knjiga, Zagreb, 1997.
42. Skupina autora, *Čitanka 4*, Školska knjiga, Zagreb, 1998.
43. Skupina autora, *Čitanka 4*, Školska knjiga, Zagreb, 2003.
44. Solar, Milivoj, *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2001.
45. Šicel, Miroslav, *Antologija hrvatskog književnog eseya XX. stoljeća, II. dio*, Disput, Zagreb, 2002.
46. Šojat-Kuči, Ivana, *I past će sve maske...*, Alfa, Zagreb, 2006.
47. Tenžera, Veselko, *Čitanje lektire*, Školska knjiga, Zagreb, 2001.
48. Tomaševski Boris, *Teorija Književnosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 1998.
49. Turković, Hrvoje, *Umijeće filma: esejistički uvod u film i filmologiju*, Hrvatski filmski savez, Zagreb, 1996.
50. Wellek, Rene, *Teorija književnosti*, Nolit, Beograd, 1965.

50. Zrinjan, Snježana, *Književnost 1*, Alfa, Zagreb, 2006.

51. Žic, Igor, *Književni eseji*, Društvo hrvatskih književnika, Zagreb, 2011.